

LANDBRUKER'N

Hedmarken 2021

HAMAR

LØTEN

STANGE

Ringsaker
kommune

Økt kjøttprosent
med **Duroc** kjøtt

Julie Engeloug, slaktegrisprodusent Løten

Norsvin Duroc har en unik kombinasjon av effektivitet og kjøttkvalitet.

FURNES ALMENNING

En foretrukken leverandør av trelast og byggevarer til landbruket.

- Meget stort utvalg i trelast – standardlengder på 5m.
- Stort utvalg av innvendig paneler.
- Hvitgrunnet og ubehandlet utvendig kledning på lager.
- Profilerings av stål til høvling av utgatte panel/ listverkprofiler.
- Listverk, malt og ubehandlet på lager
- Godt utvalg av gjerdebord i skurlast 5 m lengder.
- Impregnerte gjerdestolper. Flere varianter på lager.
- Gjerdehon 5 m lgd.
- 30% rabatt til landbruket på veil prislister. Gjelder ikke kampanjepriser.
- Faste kjøreruter Ringsaker, Hamar, Stange og Løten

Se vår hjemmeside: www.furnesalmenning.no

Tlf 62 33 17 80 – firmapost@furnesalmenning.no

Åpningstider: Mandag – Fredag 07 – 16. Lørdag stengt.

DU RINGER – VI BRINGER.

Landbruker'n Nr. 1 – 2021, 19. årgang

Landbruker'n er et informasjonsblad for jord- og skogbruket på Hedmarken. Bladet utgis av Hedmarken landbrukskontor og landbrukskontoret i Ringsaker. Opplag 1750. Redaktør Andreas Karlsen og Bent Roger Hegg. Forsidebilde: Kvitveis på Ring. Foto: Ringsaker kommune. Grafisk utforming: Hamar Media

Landbrukskontorene	3
Har ordet	4
Rekordopplutning om blomsterstriper	4
Gjødslingsplan	5
Regionale miljøtilskudd (RMP)	6
Nye erosjonskart	7
SMIL-tilskudd til hydrotekniske tiltak	7
Søknad om produksjonstilskudd	8
Nye muligheter med gården som ressurs – lokalmat	9
Status beitesesongen 2020	9
Innovasjon Norge	10
Birøkt og trygg honning	10
Biorest er en god gjødelkilde til eng	11
Biokull	12
Kornskolen 2021 – 2022	12
Biomasse – et effektivt gjødsel- og jordforbedringsprodukt	13
Landbrukseieendommer – slå sammen flere gårds- og bruksnummer	13
Viktig grunneierorganisering i kampen mot villsvin	14
Handlingsplan mot villsvin i Stange kommune	15
Klimakalkulatoren ga Asbjørn bekreftelse på god drift	16
Skogbruksplanarbeidet for privatskogene i Hamar og Loten	17

Barkebillesituasjonen på Hedmarken	18
Tilskuddsmidler til skogkultur 2021	18
Skogselskapet ønsker flere skal få jobbe i skogen i sommer	19
Hva er ungsogpleie og hva er forhåndstrydding	19
20 år med skogsertifisering	20
Håndtering av plastavfall i landbruket	21
Godt fornøyd etter første år som åkerbønderyrkere	22
Bekjempelse av floghavre	22
Mjøskjøtt: Norske råvarer – lokal identitet – kvalitet	23
Registrerte naturtyper på landbrukseieendommer	24
Med søkelyset på vår psykiske helse	25
Helgøya som utvalgt kulturlandskap	26
Urbant landbruk i Hamar	26
Sykkelopplevelser i et levende kulturlandskap	27
Planer om å nydyrke – husk å søke i tide	28
Hvordan står det til med brannrisikoen	28
Flytting av matjord – erfaringer ved nydyrking	29
Mannen med grøftepløgen	29
Verdt å vite	30
Søknadsfrister	31

Foto: Karl Owren

Ansatte på Hedmarken landbrukskontor; fv. Mari Hulleberg, Hege G. Ottinsen, Bent Roger Hegg, Ane W. Lund, Jørn-R. Follum og Arild B. Wenersgaard. Foto: Karl Owren

Ansatte på landbrukskontoret i Ringsaker; fv. Ole Fredrik Dæhli, Gerd Lodden Solberg, Hanne Østby Velure, Stein Inge Wien, Sigrun Sigurjonsdottir, Andreas Karlsen, Øyvind Håland og Finn Sønsteby.

Hedmarken landbrukskontor

Internettider: www.stange.kommune.no/landbruk

www.facebook.com/hedmarken.landbrukskontor

Postadresse: Hedmarken landbrukskontor, Postboks 214, 2336 Stange

Besøksadresse: Høyvangvegen 40, 2322 Ridabu

Epost: post@stange.kommune.no

Jørn-R. Follum – landbrukssjef

jrf@stange.kommune.no – 416 58 529

Ane W. Lund – rådgiver jordbruk

ane.wormdal.lund@stange.kommune.no – 404 49 514

Arild B. Wenersgaard – rådgiver jordbruk

abw@stange.kommune.no – 404 29 527

Bent Roger Hegg – rådgiver skogbruk

brh@stange.kommune.no – 404 48 146

Hege G. Ottinsen – rådgiver jordbruk

hege.ottinsen@stange.kommune.no
– 404 35 918

Karl Owren – rådgiver skogbruk

karl.owren@stange.kommune.no
– 404 03 564

Mari Hulleberg – rådgiver jordbruk

m.h@stange.kommune.no – 400 36 230

Kirsti Godager
Vikariat rådgiver frem
til september
Tlf 404 35 918

Ansatte Ringsaker landbrukskontor

E-post postmottak.landbruk@ringsaker.kommune.no

Hjemmeside: www.ringsaker.kommune.no/landbruk

Sentralbord: 400 22 045

Stein Inge Wien – landbrukssjef

siw@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 76

Ole Fredrik Dæhli – ass. landbrukssjef

ofd@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 71

Hanne Østby Velure – jordbruksrådgiver

hosv@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 75

Gerd Lodden Solberg – jordbruksrådgiver

gls@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 81

Andreas Karlsen – jordbruksrådgiver

kaa@ringsaker.kommune.no – Tlf. 95 84 51 40

Finn Sønsteby – skogbruksrådgiver

fso@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 74

Øyvind Håland – jordbruksrådgiver

oyha@ringsaker.kommune.no - Tlf. 96 94 20 72

Sigrun Sigurjonsdottir – rådgiver

sisi@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 80

Landbruksvikarordningen i Ringsaker

Arnfinn Olsen – landbruksvikar – Tlf. 951 21 091
Andreas Karlsen – kontaktperson – Tlf. 958 45 140

Arnfinn Olsen

Har ordet

Vår tid er nå!

Av **Knut Storberget**
Statsforvalteren i Innlandet

Det siste året har lært oss at vi ikke skal ta ting for gitt. Plutselig var det ingen selvfølge at vi kunne reise, gå på arrangementer, spise på restauranter, holde selskaper o.l. Innledningsvis i pandemien ble det også reist tvil om tilgangen på mat. Heldigvis er vi tilpasningsdyktige og matproduksjonen har gått for fullt takket være god beredskap og ei godt rustet landbruksnæring. Likevel oppleves det som at en større del av befolkningen har blitt mer bevisst på sårbarheten vår og viktigheten av en trygg og sikker matproduksjon. Og her spiller Innlandet en betydelig nasjonal rolle. Denne rollen skal vi i felleskap videreutvikle og styrke i årene framover

I denne sammenhengen er Statsforvalteren gitt i oppdrag å være en pådriver og kompetansesenter i utviklingen av landbruket i fylket vårt. Dette innebærer at vi har et spe-

sielt ansvar for å bidra til at vår kunnskap og kompetanse knyttet til både forvaltning og næringsutviklingsarbeid kommer hele fylket til gode og løfter oss opp og fram, og også spilles inn som grunnlag for utforming av nasjonal politikk. Forvaltning av de økonomiske virkemidlene i landbruket gir oss god kunnskap om status, utviklingstrekk og behov innen landbruksnæringa. Dette gir oss god støtte i arbeidet med å utvikle treffsikre tiltak og gjøre riktige prioriteringer.

Landbruket er en viktig brikke i det grønne skiftet og Innlandet har store ambisjoner blant annet gjennom arbeidet med vår egen bioøkonomistrategi. BIOVALLEY er fremtidsbilde på Innlandets posisjon innen bioøkonomi. Her arbeides det målrettet i et partnerskap mellom offentlige aktører, næringsliv og kunnskapsmiljøer for å realisere et potensial fram mot 2050 på 20 mrd. kr i økt verdiskaping og opp mot 25 000 nye arbeidsplasser. Dette skjer ikke av seg selv og det skjer ikke over natta. Det krever strategisk arbeid og samhandling over tid.

Landbruket i Innlandet har en ledende rolle nasjonalt med basis i sterke nærings-, kompetanse-, og utviklingsmiljøer. Vi er størst i landet på både avvirkning av skog og produksjonen av mat. Vi har 20 % av landets produktive jordbruksareal, og 30 % av landets produktive skogareal hvor vi avvirker 40 % av Norges samlede avvirkning av skog. Vi har komplette verdikjeder knyttet til landbruket med en samlet verdiskaping på 10 milliarder kroner, noe som utgjør ca. 8 % av samlet verdiskaping i Innlandet. Med utgangspunkt i disse verdikjedene er det etter hvert blitt god samhandling mellom aktørene blant annet gjennom ulike klyngesamarbeid, som f.eks.

NCE Heidner Biocluster og Norwegian Wood Cluster. En videre utvikling av Innlandet bør skje med grunnlag i disse sterke miljøene og våre egne fortrinn. Det er med utgangspunkt i en aktiv, offensiv og utviklingsorientert landbruksnæring og solide kompetansmiljøer det er størst muligheter for å utvikle nye produkter, virksomheter og tjenester.

Landbruket er tradisjonelt gode på å ta i bruk ny teknologi og kunnskap. Dette har resultert i at landbruksnæringen er langt framme på effektivisering sammenlignet med andre næringer. Det er likevel et potensial for ytterligere utvikling og kompetansebygging gjennom tett samarbeid mellom landbruksnæringen og kunnskaps- og utviklingsmiljøene. I denne samhandlingen vil Statsforvalteren gjennom vår kompetanse være en initiativtaker og koblingsboks som bidrar til at ny kunnskap tas i bruk. I samhandlingen ligger nøkkelen til at Innlandet kan ta en ledende posisjon i å møte de største utfordringene for samfunnet i vår tid.

Statsforvalteren i Innlandet har det grønne skiftet og grønn omstilling høyt opp på sin arbeidsplan, og FN's 17 bærekraftsmål skal ligge til grunn for utviklingen av Innlandet. Og vi vet at bærekraftig utvikling er noe som landbruket også er spesielt opptatt av. I dette ligger at det skal være en balanse mellom hensynene til miljø, samfunn og økonomisk utvikling. Dette innebærer blant annet jord- og skogbruket har et klart ansvar for å redusere klimautslipp, bevare biologisk mangfold og redusere forurensning samtidig som den økonomiske verdiskapingen skal økes. Et ansvar næringa er seg bevisst.

Vi ser fram til et godt samarbeid på veien mot BIOVALLEY.

Rekordoppslutning om blomsterstriper

Foto: Karoline Finstad Vold, Statsforvalteren i Innlandet

Av **KAROLINE FINSTAD VOLD**
Statsforvalteren i Innlandet
Av **ANDREAS KARLSEN**
Ringsaker landbrukskontor

Interessen for tilsåing av blomsterstriper har økt enormt fra oppstartsåret 2019, da vel 50 bønder søkte på tilskudd for 55 km gjennom tilskuddsordningen i daværende Hedmark og Oppland i regionalt miljøprogram (RMP). I 2020 har 145 foretak søkt på tiltaket i RMP og sådd hele 360 km, tilsvarende strekningen fra Oslo til Hjerkin! Stripene i Innlandet utgjør om lag 30 % av det som ble sådd i hele landet.

Det er i de store korndyrkingsområdene i fylket vårt det meste av blomsterstriper er etablert. Foreløpige tall viser at nærmere 75 % av stripene er etablert på Toten, Hedmarken og i Glåmdalen.

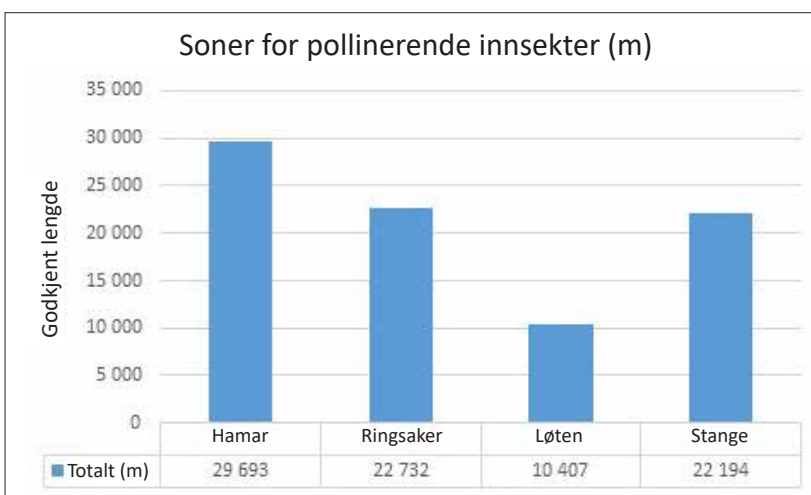
Tilskuddsordning for miljøtiltak

Innlandet er ett av flere fylker som har tatt denne tilskuddsordningen inn i sitt regionale miljøprogram. Tiltaket kalles *soner for pollinerende insekter* i RMP-ordningen. Det gis tilskudd for å så og skjøtte slike striper på jordbruksareal. Bønder som vil bruke ei stripe av jorden sitt for å legge til rette for pollinerende insekter kan slik få kompensert

dette. For å få tilskudd må bredde på stripen være minimum to meter og stripene må ha pollinatorvennlige blomster gjennom vekstsesongen.

Frøblandinger

Statsforvalteren har bidratt i arbeidet med sammensetning av frøblandinger med pollinatorvennlige vekster. Det er dessverre ikke mye norsk frø tilgjengelig på markedet. Vi har også gitt midler til prosjekt for innsamling av frø fra ville planter til oppformering. Norsk institutt for bioøkonomi, avdeling Landvik, jobber med dette. Målet er å lage regionale, mest mulig stedegne frøblandinger. Det vil forhåpentlig være frøblandinger tilpasset Innlandet i salg fra 2022.

Tabellen viser antall meter i Hamar, Ringsaker, Løten, og Stange i 2020.

Gjødslingsplan

Av **KIRSTI GODAGER**

Hedmarken landbrukskontor

Av **ØYVIND HÅLAND**

Ringsaker landbrukskontor

Vi er inne i et nytt år, og snart en ny vekstsesong. I den forbindelse vil vi oppfordre alle søkere av produksjonstilskudd i jordbruket (PT) og Regionalt miljøtilskudd (RMP) til å se igjennom sine gjødslingsplaner. For å være berettiget fullt areal- og kulturlandskapstilskudd i PT og mange tiltak i RMP, stilles det strenge krav til at gjødslingsplan er godkjent i henhold til Forskrift om gjødslingsplanlegging.

Dersom du ikke har, eller har mangelfull gjødslingsplan, MÅ du svare NEI i søknad om produksjonstilskudd. Det betyr 20 % trekk i areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Sjekkliste for om din gjødslingsplan oppfyller kravene i Forskrift om gjødslingsplanlegging § 3!

- Gjødslingsplan skal utarbeides FØR vekstsesongen og du må kunne dokumentere at den er utarbeidet før vekstsesongen. Det er foretaket (søker) som er ansvarlig for at gjødslingsplanen er i orden og i henhold til kravene.
- Gjødslingsplanen skal omfatte alt jordbruksareal foretaket disponerer, også innmarksbeiter jf. AR 5 (Gårdskart).
- Det er krav om jordanalyser på alt fulldyrket og overflatedyrket areal som foretaket disponerer, og på innmarksbeiter som skal gjødsles. Representative jordanalyser skal tas seinest hvert 4. – 8. år. Eldre jordprøver underkjennes.
- Gjødslingsplanen skal settes opp skiftevis

Skiftekart.

og følgende opplysninger skal oppgis for hvert skifte:

- Jordbruksareal i dekar.
- Jordart og jordanalyser for pH, fosfor, kalium og moldinnhold (*jordanalyser skal tas hvert 4. – 8. år*).
- Førgroede.
- Årets vekst.
- Forventa avlingsnivå pr. dekar.
- Årets gjødslingsbehov skal beregnes for nitrogen, fosfor og kalium pr. dekar.
- Type, mengde pr. dekar og antatt spredetidspunkt (*Husdyrgjødsel/slam/annen organisk gjødsel/mineralgjødsel*).

Vær klar over at ved gjødsling med husdyrgjødsel, er det maksimalt tillatt å tilføre 17 kg total-N/daa i vårt område.

- Kartsisse med oppgitt målestokk, som tydelig viser skifteinndelingen. Husk at skiftekartet skal stemme overens med skiftene i gjødslingsplanen.
- Oversikt over beholdningen av husdyrgjødsel og annen organisk gjødsel, der det er aktuelt, og hvordan dette skal fordeles.

Regionale miljøtilskudd (RMP)

– Erfaringer og tips

Av ØYVIND HÅLAND
Ringsaker landbrukskontor

Av MARI HULLEBERG
Hedmarken landbrukskontor

For 2020 var det satt av 551,2 mill. kroner over jordbruksavtalen til ordningen Regionale miljøtilskudd (RMP). Av disse ble 124,5 mill. kroner fordelt til Innlandet, og 17 mill. kroner ble innvilget kommunene på Hedmarken.

Landbrukskontorene vil med bakgrunn i fjorårets søknadsbehandling påpeke noen ordninger hvor vi ser at det er mange misforståelser, og samtidig komme med noen tips. Først og fremst vil vi oppfordre alle til å lese veiledningshefte som Statsforvalteren utarbeider hvert år. Det kan ha kommet endringer fra året før som det er viktig at du får med deg. Det er ditt ansvar som søker å sette deg inn i regelverket og være klar over hva som kreves for å kunne motta tilskudd. Ved å lese veiledningsheftet vil du også holde deg oppdatert på om det er tilskuddsordninger du kan søke på, som du kanskje ikke har søkt på tidligere.

Spredning av husdyrgjødsel:

Tiltaket som i søknaden og kartet heter *spredning av husdyrgjødsel om våren/vekstsesongen*, gjelder BARE for spredning på etablert eng. All husdyrgjødsel som foretaket disponerer må spres om våren eller i vekstsesongen. Du kan altså ikke spre noe husdyrgjødsel etter siste høsting, på noe areal, om du skal motta tilskudd.

Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding: her skal all husdyrgjødsel være moldet ned innen to timer. Rekker du ikke å molde ned alt innen to timer, så må du tegne inn i kartet det arealet du faktisk rakk å molde ned innen to timer.

Hvis du bruker en stripespreder, eller leier inn noen som har det, kan du søke tilskudd til *nedfelling eller nedlegging av husdyrgjødsel*. Det kan gis tilskudd for spredning av husdyrgjødsel og biorest ved nedfelling eller nedlegging på areal som jordarbeides og i voksende kultur. Du kan få mer tilskudd ved å søke på ordningen *nedfelling eller nedlegging av husdyrgjødsel* enn for eksempel ved å søke på ordningen *spredning av husdyrgjødsel om våren/vekstsesongen*.

Hvis du ikke har egen husdyrgjødsel, men gjødsler med husdyrgjødsel, ønsker vi at du benytter merknadsfeltet til å oppgi hvor du får husdyrgjødsel fra.

For alle tilskuddsordningene innen spredning av husdyrgjødsel gjelder følgende regler:

- Arealet skal høstes eller beites etter siste spredning i søknadsåret. Det betyr at du ikke kan få tilskudd for å spre husdyrgjødsel på høsten, og du kan ikke få tilskudd for de arealene du spredde på våren hvis du også spredde på høsten på samme areal.
- Du må ha gjødslingsplan og skiftenoteringer som viser sprededato, gjødselmengde spredd pr. dekar og nedmoldingstid.
- Du må spre minst 5 kg total – N i husdyrgjødsel/biorest pr. dekar for areal du søker tilskudd for. Maksimal tillatt mengde er 17 kg total-N/daa.

Fangvekst:

Vær klar over at dette ikke er et tilskudd for å ha sådd fangvekst. Fangveksten må være godt etablert for å få tilskudd. Det er dermed resultatet av etableringa som avgjør om du kan få et tilskudd eller ikke. Er du i tvil om fangveksten du har sådd har blitt tilstrekkelig godt etablert, kan vi komme på befaring før du søker. Har deler av arealet du sådde med fangvekster ikke blitt etablert tilstrekkelig, kan du søke på det resterende arealet som er innenfor kravet.

Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark:

Det finnes egne kart som viser hvilke arealer som er klassifisert som verdifulle. Det skal ikke søkes på denne ordningen hvis arealet du skal søke på ikke er kartlagt. Dette kartet finner du i kartet inne i søknaden, på Gårdskart og i Kilden som kartlaget «Verdifulle kulturlandskap». Er du i tvil, kan du ringe til landbrukskontoret før du søker.

Vi vil oppfordre til å benytte merknadsfeltet hvis du er usikker på om det du har søkt på er rett, eller hvis du har kommentarer til søknaden. Har du dokumentert gjennomføring av tiltaket med bilder, kan du gjerne legge ved disse i søknaden. Vi er tilgjengelige på telefon og du kan møte oss på kontoret hvis du har spørsmål eller trenger hjelp med søknaden. Vi vil gjerne hjelpe deg sånn at vi slipper misforståelser og feil i søknadene.

Søknadsfrist for RMP 2021 er **15. oktober**.

Foto: Stange kommune

Vestbygda

Nye erosjonsrisikokart

Av **THOMAS SMEBY**
Statsforvalteren i Innlandet

NIBIO har lansert nye erosjonsrisikokart i år, på oppdrag fra Landbruksdirektoratet. Ved å ta i bruk ny teknologi for bruk av terrengdata og bedre kunnskap om jord og data om lokalt klima, gir de nye kartene et riktigere bilde av overflateavrenning og jordtap, ifølge NIBIO.

De nye kartene baserer seg på en ny modell som tar mer hensyn til lokale klimadata og jordforhold. Det er dette nye kartet som nå kommer opp i Gardskart når du henter kartlaget for erosjonsrisiko-flateerosjon.

For Innlandet viser det nye kartet store endringer sammenlignet med tidligere. Mesteparten av jordsmonnscartlagt dyrkamark i Innlandet (95 %) er nå beregnet i klasse liten erosjonsrisiko mot 25 % liten og 60 % middels før.

Det er imidlertid også laget et kartlag som viser områder der det er dråg, altså der vann vil samles og renne ved nedbør og snøsmelting. Slike områder er særlig utsatt for erosjon og vises i kartlaget som heter «erosjonsrisiko – drågerosjon».

Områder, *jordsmonnsfigurer*, som har en viss andel dråg (minst 10 m/daa, eller > 100 m pr. jordsmonnsfigur begrenset til minst 2 m/daa) blir plassert i egen klasse med mulighet for høyere tilskuddssats. På figuren ser man at det er noen områder med dråg som ikke er beregnet til klasse med dråg fordi det er for lite dråg i henhold til kriteriene.

Det er ca. 15 % av arealet som er beregnet med dråg.

For å gjøre kartet brukervennlig for dere som skal planlegge og søke på RMP-tiltak er det laget et eget kartlag, *Tilskuddskart – ingen jordarbeiding om høsten*. Det inkluderer hensyn til dråg og viser de aktuelle tilskuddsklassene som gjelder på arealet.

Når du søker tilskudd til ingen jordarbeiding om høsten vil systemet beregne fordelinga automatisk som før. Områder i fylket uten erosjonskart vil kommunen beregne manuelt etter ny beregningsmodell.

Hva med tilskuddssatsene for ingen jordarbeiding om høsten?

Med betydelig mindre andel arealer med middels eller stor erosjonsrisiko får antagelig det betydning for tildeling av RMP-midler til Innlandet. Landbruksdirektoratet har lagt fram forslag til ny fordelingsnøkkel for RMP

Erosjonskart med dråg.

for avtalepartene. Innlandet vil komme ut med en mindre andel enn før, av den årlige tildelingen i Jordbruksavtalen. Dette er foreslått innført fra 2023.

For inneværende år må vi uansett avvente jordbruksavtalen før vi kan sette foreløpige satser for tiltakene i RMP.

I all hovedsak vil arealene enten være i *liten erosjonsrisiko* eller i klasse *liten erosjonsrisiko med dråg*. Hvilke satser vi kan ha for disse klassene avhenger tildeling og evt. føringer i jordbruksavtalen.

Mer info om erosjonskart kan finnes på hjemmesidene til NIBIO.

SMIL-tilskudd til hydrotekniske tiltak

Av **ARILD B. WENNERSGAARD**
Hedmarken landbrukskontor

Av **ØYVIND HÅLAND**
Ringsaker landbrukskontor

Ønsker du å utbedre eller supplere ditt hydrotekniske anlegg for å redusere risikoen for erosjon og avrenning av næringsstoffer, kan du søke om tilskudd til dette igjennom ordningen *Spesielle miljøtiltak i jordbruket*.

Har du et dreneringssystem som trenger utbedring ut over «vanlig» grøfting, på din eiendom eller på leid areal, kan du søke om SMIL-midler til å gjøre noe med dette. Tiltaket må gjennomføres på jordbruksarealer og tilskudd må omsøkes før tiltaket iverksettes. Det er derfor lurt å begynne planleggingen tidlig.

Eksempler på tiltak som kan støttes er;

- Oppdimensjonering eller utbedring av eksisterende avløpsledninger for overflatevann.
- Forbedring av inntak og nedløpsanlegg i lukket system.
- Sikring av rørutløp og tiltak mot jorderosjon i åpne bekker og kanaler.

Foto Arild Wenersgaard

Inntak fra åpent til lukket system.

- Gjenåpning og senkning av bekker og kanaler for å kunne ta unna store vannmengder ved store nedbørmengder.
- Etablering av avskjæringsgrøfter og kumdammer.

Har du spørsmål om aktuelle tiltak eller søknaden generelt er det bare å ta kontakt med landbrukskontoret.

Søknad om produksjonstilskudd

Av **HANNE ØSTBY VELURE**
Ringsaker landbrukskontor

Av **KIRSTI GODAGER**
Hedmarken landbrukskontor

Etter behandling av søknader om produksjonstilskudd for 2020, har landbrukskontorene gjort seg følgende betraktninger:

Husk: Bruk god tid på utfylling av søknaden, slik at det stemmer med drifta på gården. Les veiledningshefte nøye. Klikk på «?» bak hver kode du søker på. Der ligger det nyttig informasjon om kriteriene for tilskuddet.

Merking av dyr

Vi opplever til stadighet feil i Husdyrregisteret som skyldes manglende innrapportering eller manglende merking av dyr. Dette kan svekke mattryggheten vår. Og det kan få betydning for utmåling av produksjonstilskuddet.

Mattilsynet skriver følgende om krav til merking:

- Storfe skal merkes med et synlig og godkjent øremerke i hvert øre.
- Dyrene skal merkes senest 20 dager etter fødsel, men likevel før de flyttes fra dyreholdet de ble født i.
- Øremerker som faller ut skal straks erstattes med forhåndspregede erstatningsmerker.
- Øremerker ved merking fra 01. januar 2020, skal inneholde Dyreholds-ID (7 siffer) og Individnummer (5 siffer). Det er forbudt å fjerne øremerker, og dyr som er merket før denne datoen, skal beholde sine gamle opprinnelsesmerker.
- Dyreholder skal bestille alle øremerker til dyr gjennom Mattilsynets tilsynssystemer (Husdyrregisteret).
- I tillegg skal storfe være registrert og rapportert korrekt i husdyrregisteret (enten gjennom kukontrollen, storfekontrollen eller direkte i husdyrregisteret). **Husk at alle hendelser i storfehold skal rapporteres innen 7 dager!**

Husdyrtilskudd

Formålet med tilskudd for husdyr er å medvirke til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner og bruksstørrelser i husdyrholdet. Ordningen skal også støtte tilskudd for bifolk. Foretaket må disponere dyrene det søker tilskudd for.

Foretaket disponerer dyr når det har ansvaret for dyrene.

- Ved salg av livdyr på telledato er det kjøper som er berettiget tilskudd for dyrene.
- Ved salg av dyr til slakt på telledato er det selger som skal ha tilskuddet.

Kyrene må ha kalvet

Det følger av jordbruksavtalen at kyr må ha kalvet i løpet av de siste 15 måneder før telledato for å regnes som ammeku/melkeku. For kyr av bevaringsverdig rase er kravet 18 måneder. For de tilfeller der kua har vært drektig, men det er skjedd dødfødsel eller kasting, skal dødfødsel regnes som kalving.

Kasting skal ikke regnes som kalving.

- Dødfødsel: kalving 20 dager før ventet kalving eller senere og kalven er død, eller hvis kalven dør innen 24 timer etter kalving.
- Kasting: kalving tidligere enn 20 dager før ventet kalving og kalven er død.

Husk: Ku med dødfødt kalv – her vil ikke kua bli registrert i Husdyrregisteret med kalv. Ta derfor ut kvittering fra Biosirk/Innsamlingsordning (tidligere Norsk Protein). Sett på mors id på kvitteringen og legg den ved søknad om produksjonstilskudd. Da slipper dere kanskje en telefon fra landbrukskontoret.

Dyr på utmarksbeite

Forskrift om produksjonstilskudd og avløserstilskudd § 3, tredje ledd, bokstav d:

For å gi rett på utmarksbeitetilskudd må dyrene beite i utmark i minimum 5 uker.

Antall uker beiting, er det antall uker hvor hoveddelen av det daglige grovførrinntaket til dyret skjer ved beiting av utmark eller innmark med tilfredsstillende beitemuligheter. Dette betyr at

- mer enn halvparten av grovføret må komme fra beite, og
- for utmarksbeite må hoveddelen av det daglige grovførrinntaket skje ved beiting i utmark.

Det følger av vilkåret om grovføropptak fra beite, at beitearealet må ha tilfredsstillende beitemuligheter for det antall dyr som beiter der.

Eksempel: Hvis det går 50 storfe på et beiteareal som bare er stort nok til å dekke et grovføropptak til 10 storfe, kan det ikke innvilges beitetilskudd til noen av dyrene som har gått på det aktuelle beitet. I et slikt tilfelle, hvor forskjellen mellom antall dyr som faktisk har beitet på arealet og antall dyr beitet er egnet for er så stor, vil det være

Foto: Ane W. Lund, Hedmarken landbrukskontor

svært lite sannsynlig at noen av dyrene har tatt opp mer enn 50 prosent av grovføret fra beite. Dermed er det heller ikke grunnlag for å innvilge beitetilskudd for noen av dyrene.

I Ringsaker har vi en litt spesiell situasjon fordi mange bønder har valgt å ha dyra sine på utmarksbeite hjemme. Det har resultert i mange storfe på inngjerdet utmarksbeite i bygda. Landbrukskontoret så at dette var ikke det samme som å ha dyr på fjellet. For å få en rettesnor for beitetrykket på disse arealene sendte landbrukskontoret i april 2020 brev til alle gardbrukere i Ringsaker: For å få tilskudd til storfe på utmarksbeite i bygda – må det være minst 10 dekar utmarksbeite pr dyr. Dette i henhold til ytterligere presisering i Landbruksdirektoratets sitt regelverk og med utgangspunkt i forskningsrapport fra Morten Tofastrud og fra Yngve Rekdal, satte kommunen 10 daa pr storfe. Det betyr:

For å få tilskudd til dyr på utmarksbeite nedi bygda, må det kunne dokumenteres minimum 10 dekar inngjerdet utmarksbeite pr storfe. Omsøkte storfe må ha gått på slikt utmarksbeite i minst 5 uker. Kravet gjelder melkeku, ammeku og øvrige storfe.

Utmarksbeite skal ha nyttbare vekster som tilfredsstillende kravet om at dyra skal kunne ta opp minst 50 % av grovføret fra beite. Det kan være en vanskelig vurdering. Variasjonen av fôrgrunnlaget på utmarksbeiter i bygda er stor.

Vi ser at ved søknad om produksjonstilskudd i 2020, hadde de fleste fått med seg dette og innrettet søknaden deretter. Ved å gå inn på gardskart.no får du en fin oversikt over det som kan defineres som utmarksbeiter, det vil si, skogen (grønn farge i kartet).

Fra og med søknadsomgangen 2021 vil arealkrav på minimum 10 dekar inngjerdet utmarksbeite for storfe også gjelde Hamar, Løten og Stange.

Ny muligheter med gården som ressurs – lokalmat og lokalmatnettverk

MARI HULLEBERG
Hedmarken landbrukskontor

GERD LODDEN SOLBERG
Ringsaker landbrukskontor

Vi var godt i gang med prosjektet «Møteplass for Lokalmatnettverket på Hedmarken», hvor hovedmålet er å lage gode møteplasser for lokalmatprodusenter på Hedmarken. Koronapandemien satte imidlertid en effektiv stopper for slike fysiske møteplasser. Fortsettelsen av prosjektet kommer, men i mellomtida må Webinar og Teams bidra med sitt.

2020 ble likevel et bra lokalmatår - hvor lokal mat fikk et løft og folk flest fikk en fornyet interesse for hvor maten kommer fra, hvordan den produseres, og hvordan den videreføres. Mange kunder stiller også spørsmålet; kan jeg gjøre dette selv? Disse blir en viktig

supportergjeng for norsk landbruk. Flere av dere måtte tenke nytt veldig fort våren 2020 for å komme i havn med årets produksjon, høsting, foredling og salg. Nye salgskanaler ble funnet og markedsstrategien justert. Frustrasjon ble også for mange byttet ut med den god opplevelse av å lykkes.

Matmerk melder om at det har vært en økning på 12,6 % i 2020 av lokalmatsalg og drikke i dagligvarehandelen. Da er salg av lokalmat direkte fra produsent til forbruker ikke tatt med, heller ikke salg fra gårdsbutikk m.m. Folk kjøper lokalmat i butikk som aldri før!

Kikker vi litt på trender og mål innen mat og livsstil går landbruket spennende tider i møte. På nettet får vi raskt treff på muligheter for den som har en gründer i magen:

- Markedshage - mangfold og muligheter. En markedshage kan være et startpunkt for husdyrbønder som vil ha grønnsaker inn i vekstskiftet, eller lønnsom produksjon på et småbruk. Prøv deg litt fram og bli kjent med kundene.
- Tid for safting og sylting. Sjøplukk av frukt og bær. Ved sjøplukk tar du hånd om hele verdikjeden, og får samtidig vise fram landbruket til dine kunder.
- Plantebasert protein – erter er hovedrett. Fra å være et tilbehør på tallerken, blir erte-

ne nå hovedretten. Kan det være flere planter der tida er moden for en renessanse?

- Urbant landbruk - Et viktig bidrag til lokal matproduksjon og kunnskap om matens opprinnelse, og til å skape sosiale møteplasser som har betydning for folkehelse og integrering. Skape arbeidsplasser innenfor urbant landbruk gjennom sosialt og grønt entreprenørskap er det noe for deg? Statsforvalteren har laget en veileder for urbant landbruk og NMBU tilbyr studie.
- Blomster og bier på blågrønne tak. Nye tanker om organisering av byen, utnyttelse av bebyggelse og arealer hvor biologisk mangfold og matproduksjon får en vesentlig plass. På hvilken måte kan landbruket være leverandør her?
- Gode Matopplevelser og lokal matkultur, en viktig del av feriene for mange. Lokale råvarer og gamle tradisjoner er på moten. Gir det muligheter for en forretningside, selv i koronatida?

Lokalmat er en viktig sysselsetting i landbruket, som i 2020 ga rom for flere. Har du et ønske om å starte en tilleggsnæring på gården, er det mulig å søke midler hos Innovasjon Norge. Landbrukskontoret er behjelpelig i søknadsprosessen.

Status beitesesongen 2020

Av KIRSTI GODAGER
Hedmarken landbrukskontor

Av OLE FREDRIK DÆHLI
Ringsaker landbrukskontor

Romedal, Stange, Løiten, og Vang Tapstallene har minsket noe for Romedal og Stange almenninger i forhold til 2019, mens det i Løiten og Vang almenninger har økt noe. Rovdyr er en utfordring og vi ser en økende mengde ulv som kommer inn i beiteområdene. Løiten og Vang almenninger ble spesielt rammet av flere ulveangrep under årets beitesesong og dette førte til mye ekstraordinært tilsyn for beitebrukerne. I Romedal og Stange almenninger har det vært mindre ulveangrep, men det er dokumentert ett gaupeangrep.

Ringsaker

Ut fra søknad om erstatning for bufe tatt av fredet rovvilt er det erstattet 22 sau og lam tatt av

Beitelag	Dyreslag	Medlemmer	Sluppet	Tapt	Tapsprosent
Romedal og Stange Almenninger	Sau og lam	15	1626	94	5,8
	Storfe	16	617	0	0,0
Løiten og Vang Almenninger	Sau og lam	27	4437	235	5,5
	Storfe	14	760	2	0,3
Ringsaker	Sau	82	5338	156	2,92
	Lam	82	9204	507	5,51
	Storfe	48	1615	4	0,25

gaupe. 75 sau og lam er erstattet som tatt av jerv og ingen tatt av bjørn. 147 sau og lam ble erstattet tatt av ulv og 3 lam var tatt av kongeørn.

Betinget skadefelling:

Totalt er det felt tre ulv i distriktet. De fire kommunale fellingslagene i regionen har til sammen lagt ned om lag 1700 timer i forbindelse med betinget skadefelling. Felling av ulv ble i fjor gjennomført på et svært effektivt vis. Godt organiserte fellingslag, utstrakt samarbeid

mellom fellingslagene både i og utenfor regionen, samt sist, men ikke minst, tilgang på gode hundeevipasjer er avgjørende for å oppnå effektiv skadefelling. Den jobben som fellingslag og lisensjegere gjør både før og gjennom beitesesongen for å redusere rovdrykket er helt avgjørende for beitebruken i regionen. Det rettes en stor takk til den jobben medlemmene i de kommunale fellingslagene gjør på vegne av staten for å sikre fortsatt god utnyttelse av utmarksbeitene i regionen.

Innovasjon Norge

Av **GERD L. SOLBERG**
Ringsaker landbrukskontor

Av **MARI HULLEBERG**
Hedmarken landbrukskontor

Av **TOM-ARILD FREDRIKSEN**
Innovasjon Norge

Tradisjonelt landbruk

Innovasjon Norge mottok i starten av 2021 rundt 150 søknader innen tradisjonelt landbruk fra hele Innlandet. Det blir foretatt en sortering og prioritering av innkomne søknader i siste halvdel av februar i henhold til signaler som er gitt fra partnerskapet og endelig oppdragsbrev.

Det er positivt at det satses innen landbruket i Innlandet, og at næringen søker midler til viktige tiltak på gården for å opprettholde og styrke lønnsomheten. Satsingen innen tradisjonelt landbruk har oftest viktige ringvirkninger langt utover gården. Med en begrensa pott er det dessverre slik at IN ikke har mulighet til å gi støtte til alle tiltak. Mange vil i år oppleve avslag på søknaden sin, selv om det er gode og viktige tiltak på gården. Søknadene er prioritert etter gjeldene retningslinjer og etter dato søknaden er kommet inn på. Prosjekter knyttet til melkeproduksjonen har der-

for fått hovedprioritet i tillegg til frukt- og grønt næringene.

På grunn av den store søknadspågangen kan det ikke forventes at søknader mottatt etter midten av februar vil kunne få innvilga tilskudd i 2021.

Særskilte prioriteringer for 2021 er:

- Melkeproduksjon på bruk med 15 – 30 kyr hvor det skal bygges om fra bås til løsdrift.
- Frukt-, grønt- og veksthusnæringa herunder småskalaproduksjon av frukt og grønt for de som ikke har leveringsavtaler og kan omsette varene i egne kanaler.
- Tørke- og lageranlegg i kornproduksjon.
- Økologiske produsenter som må foreta større investeringer som følge av implementeringen av EUs økologiregelverk.
- Ved like gode prosjekter prioriteres Trysil, Engerdal og samtlige Valdreskommuner foran andre kommuner.
- Generasjonsskifte for de som er under 35 år og som har planer om mindre investering inntil 1 500 000 kroner. Her vurderes søknadene litt bredere, men innenfor nasjonal policy. Det viktigste i disse sakene er vurderingen av hvorvidt planlagt produksjon står godt i forhold til gårdens tilgjengelige

ressurser. Gode planer fremover og profesjonalitet blir vektlagt.

Viktig i alle investeringssaker er at det er godt samsvar mellom gårdens ressursgrunnlag (eid/leid) og produksjon. Dyrevelferd og miljømessig gevinst vektlegges ved alle søknader om investeringsstøtte. Investeringsmidlene skal også gå til prosjekt som er et større løft for gården, og bidrar positivt til driftas lønnsomhet.

Tiltak som **ikke er prioritert** innen tradisjonelt landbruk er tilskudd til utvidelser eller nyetablering på egg, svin, kylling og kalkun. Nyetablering og kapasitetsøkning innenfor ammeku og sau i kornområder. Reinvestering i/utskifting av melkerobot er heller ikke prioritert. Videre er ikke redskapshus og verksted prioritert.

Bygdenæring

Det er et ønske om å stimulere til nyskapende og gode prosjekter. Det er derfor ingen tydelig prioritering av midler til landbruksbaserte næringer. Det er imidlertid nasjonal oppmerksomhet og forventninger innen områdene **lokalmat, landbruksbasert reiseliv, «Inn på Tunet», bioenergi og bruk av tre**. Prosjekter innen disse områdene er velkomne!

Birøkt og trygg honning

Av **HANNE ØSTBYE VELURE**
Ringsaker landbrukskontor

For å hindre sjukdom hos dyr og planter og sikre forbrukeren trygg honning, er det viktig at alle som driver birøkt oppfyller minstekravene i regelverket. Kravene til hold av bier finnes hovedsakelig i birøktforskriften, men honningbier omfattes også av dyrevelferdsloven og i tillegg gjelder forskrift om kontrollområder for å forebygge, begrense og bekjempe pærebrann.

For å forebygge, begrense og om nødvendig utrydde sjukdom hos bier, er det krav om at alle bigårder skal være merket tydelig med birøkters navn, adresse og telefonnummer. I tillegg skal alle bigårdsplasser være registrert hos Mattilsynet og hver enkelt bikube være merket med et unikt nummer som identitetsmerke, slik at de er sporbare (i tilfelle utbrudd av sjukdommer). Når bifolk/bikuber flyttes mellom registrerte bigårdsplasser, må en notere ned dato og dette unike identitetsmerket. Fortegnelsene skal oppbevares i minst 5 år.

Det er kun lov å omsette og flytte bikuber og utbygde vokstavler fra sertifiserte bigårder. Birøkter som har gått kompetansekurs, kan sertifisere egen bigård. Ellers må Mattilsynet gjøre dette annen hvert år.

Brukt kubemateriell må rengjøres og stå tomt for bier i minst 10 dager før det kan omsettes. For å opprettholde sertifiseringen må birøkteren gjøre det han kan for å hindre innslipp av sjukdom i bigården. Dette inkluderer å forebygge sverming. Han må også sørge for god hygiene og nødvendig rengjøring av kuber og kubemateriell og utskifting av vokstavler. Med unntak av svermefangerkuber, skal bikuber uten levende bier og lagrede, utbygde vokstavler, lagres trygt slik at de ikke er tilgjengelig for tilfeldige bier.

Det er forbudt å importere brukt kubemateriell. Det er også meget strenge regler for import av bier, og anbefales ikke, da Norge er fritt for åpen yngelrâte, mens det er vanlig i de fleste europeiske land.

«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr

skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger» (dyrevelferdslovens § 3).

Når det gjelder honningbier betyr dette at en må drive birøkt så godt en kan i henhold til næringas anbefalinger om god drift. Honningbier må derfor stelles, passes på, ha et trygt tilholdssted og gis fôr og vann når det er nødvendig. Det er ingen detaljerte bestemmelser eller noen bransjestandard som beskriver hvor mange bikuber som kan stå på en bigårdsplass og hvor nært hverandre bigårdsplasser kan være. Norges birøkterlag har nyttig informasjon om birøkt på sin hjemmeside. Det viktigste er å sikre at biene har nok mat og plass, og da må det være nok naturlig mat i området rundt bikubene for å hindre honningforfalsking.

I forhold til pærebrann, som finnes på sør- og Vestlandet (spesifisert i forskriften), er det i utgangspunktet forbud mot å flytte bier fra soner med sjukdom og overvåking fra 1.mai – 10.oktober.

Biorest er en god gjødselkilde til eng

Av **FRANZ ANDERS BAKKEN**
Norsk Landbruksrådgiving Innlandet

Forsøk gjennomført i regi av NLR Innlandet viser at biorest fungerer godt som gjødsel til eng. Som nitrogenkilde har biorest virkning nesten på høyde med Fullgjødsel.

I flere år har NLR Innlandet hatt forsøk med biorest fra Mjøsanlegget på Lillehammer. Mjøsanlegget tar imot matavfall fra private, storkusholdning og næringsmiddelindustri i Mjøs-regionen. Her produseres det biogass, og restene fra den produksjonen blir til det vi kjenner som biorest. Det organiske avfallet som kommer inn til Mjøsanlegget blir våtkompostert og metan blir utvunnet til biogass. For å destruere alt av sykdomsfremkallende bakterier, virus, sopp og ugrasfrø, blir bioresten kokt i 20 minutter, på 2,4 bar ved 133 grader. Etter at gassproduksjonen er ferdig er det opprinnelige innholdet av organisk materiale nærmest halvert, men alle næringsstoffer er så og si bevart i sin helhet. Dette gjør bioresten til en svært næringsrik masse, og det lave tørrstoffinnholdet gjør at den trenger godt ned i jorda. Lagring og spredning foregår på samme måte som ved vanlig blaut husdyrgjødsel.

Forsøksfelt på Brøttum

I 2020 ble det lagt ut et felt hos Anne Mæhlum på Brøttum, med biorest som gjødsel rett etter 1.slått. Feltet ble lagt i en 1. års eng. Bioresten ble spredd den 16. juni og fel-

Tabell 1. Analyser av biorest brukt i engforsøk fra 2011-2020

År	TS %	Total -N	Ammonium-N (NH ₄ -N)	Fosfor	Kalium
2011-16	2,6-3,5	3,4-4,2	2,0-2,8	0,23-0,44	1,3-1,9
2017	3,3	3,1	2,4	0,4	1,2
2018	3,7	3,7	2,3	0,7	1,1
2019	3,4	3,9	2,3	0,3	1,2
2020	3,4	4,5	2,0	0,42	1,4

Tabell 2: Avlingsresultater for biorest i eng 2020, hos Anne Mæhlum på Brøttum.

Behandling	Antatt kg N/daa	Tilført kg N/daa	Avling, kg tørrstoff/daa
Ugjødsla	0	0	448
9 kg N i Fullgjødsel	9	9	552
9 kg N i biorest	9	7,3	526
5 kg N i biorest + 4 kg N i Fullgjødsel 22-3-10	9	8,1	541
5 kg N i biorest + 4 kg N i Opti NS	9	8,1	530

tet hadde fem forskjellige gjødselsledd. Det ene leddet var uten gjødsel, mens de andre var med biorest alene eller i kombinasjon med handlegjødsel. Analyser over flere år viser at bioresten inneholder rundt 2,5 kg NH₄-N pr. tonn. Forsøksplanen ble lagt opp etter dette og vi regnet med 65 % utnyttelse av NH₄-N i bioresten.

Avlingsresultatet som sees i tabell 2 er snittet

av 3 gjentak. Det er gode avlinger i det ugjødsle leddet, og en har fått ca. 100 kg TS/daa i meravling i de gjødsla rutene. Det er svært jevne avlingsresultater og det er ingen behandling som skiller seg ut med tanke på avling. Nitrogenvirkningen hos biorest ligger på høyde med mineralgjødsel, og en kombinasjon av biorest og mineralgjødsel gir god dekning, for gjødsling til eng. Ta kontakt med NLR på Lillehammer om du ønsker mer info om biorest.

Foto: Franz Anders Bakken

Biokull

Av **EINAR STUVE**
Opplandske bioenergi AS

Oplandske Bioenergi har startet produksjon av biokull på Ruds-høgda. Dette er Norges første kommersielle anlegg for fangst og lagring av karbon, forutsatt at biokullet ender opp i jorda. Landbruket skal opprettholde produksjonen av mat, samtidig som klimaavtrykket skal ned med 5 millioner tonn CO₂ ekvivalenter innen 2030. Produksjon av biokull og lagring av biokullet i jord er et av de sikreste klimatiltakene næringen kan benytte per i dag. Brukes biokullet riktig vil det i tillegg kunne gi bedre dyrehelse og økte avlinger.

Biokull lages gjennom pyrolyse, det vil si at biomasse utsettes for høy temperatur i et oksygenfattig miljø. Biomasse kan være restprodukter fra landbruk og skogbruk som for eksempel flis, grot, hestemøkk eller halm.

Foto: Opplandske Bioenergi

Biokull Kraftfor til ku.

Når pyrolysen er ferdig sitter en igjen med karbonet i biomassen, biokull. Biokull brytes svært sakte ned. Hvis biokullet tilføres jord, vil dette karbonet lagres i flere hundre år og være ute av kretsløpet. Fotosyntesen som bygget karbonet i biomassen, fortsetter å binde CO₂ og danne ny biomasse. Dette gir en klimapositiv prosess som gjør biokull til et kraftfullt klimatil-tak. Som en tommelfingerregel kan man si at 1,5 kubikk biokull binder ett tonn CO₂. For deg som bonde kan det se slik ut: Bruker du 5000 liter diesel per år i drifta på gården, slipper du ut ca. 16 tonn CO₂. Ved å kjøpe 24 m³ biokull er gården klimanøytral i forhold til dieselforbruk.

I tillegg til å fange og lagre karbon har biokull en rekke andre positive effekter. Brukt som tilskuddsfôr til husdyr avlaster biokullet tarmen ved at toksiner fester seg i biokullet og blir med til gjødsellageret. Hvordan biokull bør brukes optimalt som tilskuddsfôr jobber Strand Unikorn, Nortura, Tine og Opplandske med i et felles prosjekt. Vi har så langt gjennomført 14 feltforsøk. Det er blandet biokull i kraftfôret til kylling, kalkun, kalv, melkeku, gris og lam. Resultatene er lovende, men som med alle andre biologiske prosesser skal metoden optimaliseres. Dette utviklingsarbeidet fortsetter vi med i 2021. Den enkleste måten å tildele biokull på er å la dyra plukke selv. De tar det de trenger for å regulere tarmen. En annen enkel metode er å bruke biokull direkte i talle og strø. I Europa brukes 90 % av

Biokull Vebjørn, Tord og Einar.

produert biokull som tilskuddsfôr eller i strø. Biokull som har gått gjennom en tarm eller er brukt i strø beholder sine agronomiske effekter. Dersom noen ønsker å prøve selv så er det bare å ta kontakt

Biokull gir gode agronomiske effekter i jord. Biokull endrer jordfysikken. Biokull gir en mer porøs og luftig jordstruktur som holder bedre på vann og næring. Å tilføre biokull endrer også jordkjemien. Biokull har en lett kalkningseffekt som utløser kjemiske effekter. Biokull i jord øker jordas kationbyttekapasitet, det vil si bedrer jordas evne til å holde på næringsstoffer. På kort sikt vil ikke biokull i seg selv øke avlinger i jord som er optimalt kalket og gjødslet. Med en riktig kombinasjon av gjødsel og biokull øker avlingen sammenlignet med gjødsel alene. Biokull gir også gode vokseplasser for jordliv som bakterier og jordsopper. Jord med et rikt jordliv er en mer robust jord.

Den enkleste metoden for å tilføre biokull til jord er å røre ut biokull i blautmøkk. Ved å bruke eksempelvis 1-2 m³ biokull per 100 m³ blautmøkk vil en øke gjødselverdien på blautmøkk. Det er viktig at biokullet røres inn minimum 14 dager før møkka skal spres. Biokull i blautgjødsel trenger ikke nedmolding, den kan like godt spres etter slått på eng. For at biokullet skal få best mulig effekt bør det tilføres 4-5 m³ biokull per dekar. Det er også mulig å spre ubehandlet biokull på åpen åker. Det er mulig å bruke en kalkvogn om biokullet er tilført fuktighet. Det er imidlertid viktig å være klar over at biokull vil binde opp noen næringsstoffer det første året slik at en bør ta høyde for dette når en lager gjødslingsplanen for kommende sesong. Husk at bruk av biokull øker karboninnholdet i jorda ikke bare for ett, men for flere hundre år. Det gir jorda et kvalitetsløft for flere generasjoner.

Kornskolen 2021-2022

Av **HEDMARKEN LANDBRUKSKONTOR**
og **RINGSAKER LANDBRUKSKONTOR**

Hedmarken landbrukskontor og Ringsaker landbrukskontor kjører i gang en ny runde med Kornskole for kornbøndene på Hedmarken, vinteren 2021-2022. Kurset kjøres i samarbeid med NLR Innlandet, med flere. Målet med kurset er å øke den grunnleggende kunnskapen om korndyrking, med fokus

på god agronomi og dyrkningsteknikk. Kurset passer for deg som er ny kornprodusent eller som trenger litt faglig påfyll på et grunnleggende nivå. Vi håper å kunne gjennomføre kurset som tidligere, med kurskvelder både på Blæstad og i Ringsaker. Dette vil være avhengig av utviklingen av koronapandemien. Informasjon om gjennomføring av kurset og påmelding vil bli publisert nærmere kursstart.

Vet du allerede nå at du ønsker å delta, kan du forhåndsmelde din interesse til;

Arild B. Wengersgaard;
abw@stange.kommune.no, eller
Øyvind Håland;
oyha@ringsaker.kommune.no

Biomasse, et effektivt gjødsel- og jordforbedringsprodukt for landbruk og grøntarealer

Av **HANS EMIL GLESTAD**
Hias IKS

S luttproduktet fra avløpsrensprosessen til Hias IKS er biomasse. Biomassen har sitt opphav i avløpsslam, men er et videreforedlet produkt. Virkningen av biomasse er dokumentert gjennom forsøk og bruk i landbruket. At massen varmes opp til 160 grader, gjør at prioner, som for eksempel kan overføre enkelte dyre- og plantesykdommer, uskadeliggjøres. Biomassen er også hygienisk helt trygg og fri for spiredyktig ugress.

En av de mange fordelene med biomassen er at den er et fint gjødsel til å bruke som jordforbedring for gårdbrukerne. Det er næringsrikt og øker moldinnholdet i jorda, noe som er viktig siden jorda kan risikere å bli utpint hvis det ikke tilbakeføres organisk gjødsel.

Driftserfaringer fra entreprenøren som har ansvar for utkjøring av biomassen til Hias, er at produktet er tørt og fint å jobbe med. «Konsistensen til Biomassen minner om vanlig jord.»

Dagens forskrift tillater bruk av to tonn tørrstoff med biomasse per mål pr. 10 år for landbruket. Dette gir tilstrekkelig nitrogengjødsling for korn og gras første vekstsesong, i tillegg til en betydelig langtidsvirkning.

Hias har stor etterspørsel etter biomasse.

Foto: Hias IKS

Slått biorestfelt Anne Mæhlum.

Landbrukseiendommer med flere gards- og bruksnummer – muligheter for sammenslåing

Av **ANN KRISTIN ROGSTAD**
Kart og oppmåling, Ringsaker kommune

Av **SIGRUN SIGURJONSDOTTIR**
Ringsaker landbrukskontor

Det er mange landbrukseiendommer som består av flere gards- og bruksnummer. Det kan være mange grunner, men en av hovedårsakene er tidligere kjøp av tilleggseiendommer. Det vil være nyttig både for eier og forvaltningen å redusere antall gards- og bruksnummer. Det hender at gards- og bruksnummer blir glemt ved f.eks. overskjøting og medfører problemer senere.

Det er noen vilkår og hensyn som må vurderes ved sammenslåing:

- Eiendommene må ha samme eier (hjemmelshaver).

- Eiendommene må ligge inntil hverandre, med noen få unntak.
- Sammenslåing kan ikke gjennomføres hvis den fører til prioritetskollisjon mellom tinglyste rettigheter (pant, føderåd mm.) Rettigheter som ligger på den ene eiendommen føres over på hele den sammenslåtte eiendommen. En bør vurdere om dette kan føre til problemer.

Sammenslåing av gards- og bruksnummer bør ikke vurderes når eiendommen er frittstående, enten den er bebygd eller ubebygd. Alle landbrukseiendommer er registrert i landbruksregisteret som er Landbruksdirektoratets register over landbrukseiendommer, personer og foretak. Før en eventuell sammenslåing bør eier kjenne til det såkalte hovednummer til sin eiendom i landbruksregisteret. Hovednummeret er gards- og bruksnummer og har som regel et lavt bruks-

nummer. Hovednummeret bør bestå uendret etter sammenslåing.

På hjemmesiden til Kartverket og kommune finnes skjemaet som skal brukes. Skjemaet heter «Krav om sammenslåing av tinglyste matrikkelenheter». Krav om sammenslåing sendes til kommunen sammen med kartutsknitt av berørte matrikkelenheter. Det er mulig å rekvirere sammenslåing av flere enn 2 matrikkelenheter samtidig og på samme skjema. Sammenslåing av matrikkelenheter er for tiden en gratis tjeneste.

Hvis det er festetomter som ønskes fjernet fra grunneiendommen, kan ikke dette gjennomføres med sammenslåing. En må da gå veien om å få slettet festekontrakt og festetomt. Det vises til Matrikkelloven § 18 og Matrikkelforskriften § 43.

Viktig grunneierorganisering i kampen mot villsvin

Av **GURO BRECK**
Innlandet Bondelag

Det har vært en overraskende stor framvekst av villsvin i Innlandet gjennom 2020-2021, og det gjelder nå å ruste seg i kampen mot disse dyra.

Villsvin er definert som en fremmed art med høy økologisk risiko – det som før ble kalt svartelistet –, og myndighetene har vedtatt en handlingsplan mot villsvin for perioden 2020-2024. Målet her er færrest mulig villsvin i Norge, på et minst mulig område. Dette innebærer at antallet villsvin i Norge skal reduseres, og deretter holdes på et så lavt nivå som mulig. Videre må den geografiske utbredelsen reduseres i forhold til den utbredelsen villsvin har pr i dag, for å unngå den antatte økningen i villsvinbestanden dersom tiltak ikke iverksettes.

- I Innlandet har vi hittil kun hatt en liten forekomst i Kongsvingerregionen. Når utbredelsen skal reduseres, er jeg helt klar på at målet for Innlandet må være at vi ikke skal ha etablerte villsvingrupperinger/-ynglinger her, sier Elisabeth Gjems, som er leder i Innlandet Bondelag.

Utover 2020, og særlig på høsten, økte det imidlertid på med observasjoner av villsvin i større deler av Innlandet. Særlig gjaldt det Solør-Elverum-området, hvor det også er rapportert om etablerte flokker. I tillegg er det blant annet felt enkeltdyr i Løten og Rendalen/Tynset, pluss at det har vært observasjoner i Øyer og Valdres.

- Jeg nøler ikke med å si at det kan få katastrofale konsekvenser for matproduksjonen vår hvis vi lar disse dyra få fotfeste hos oss. For det første kan de gjøre svært store skader på avlinger. For det andre er det stor smitterisiko knyttet til villsvin. Får vi afrikansk svinepest til landet, vil det være til enorm skade for tamsvinproduksjonen vår, sier Elisabeth Gjems.

Derfor er Gjems og Bondelaget svært opptatt av systematisk og effektivt arbeid mot villsvin nå. God organisering blant grunneiere og jegere er nøkkelen her.

Den som har jobbet mest med dette på nasjonalt plan, er seniorrådgiver Finn Erlend Ødegård i Norges Bondelag.

- Kampen mot villsvin er en kamp vi må stå i kontinuerlig framover. Derfor etablerer vi nå grunneierorganisering og jaktsystem som vil stå seg over tid. Det er særdeles viktig at grunneierne samlet slutter opp om dette, sier Ødegård.

Det er etablert en grunneierbasert tiltaksplan for kontroll av villsvin i Norge, organisert gjennom Villsvinprosjektet. Norges Bondelag, Norskog, Glommen Mjøsen Skog, Viken Skog og Utmarksforvaltningen står bak dette prosjektet. Prosjektet jobber med å etablere rutiner for jakt, primært organisert ved å utvide elgvald til også å gjelde villsvin.

- I Sverige er villsvinpopulasjonen ute av kontroll. Den vokser, og det kommer hele tida mer villsvin nærmere grensa. Vi må derfor være forberedt på at vi i åra framover får villsvin over til oss kontinuerlig. Like kontinuerlig må vi være klare til jakt, sier Ødegård.

Han er tydelig på at det er riktig å holde på at grunneierne har jaktretten og sørger for at det blir jaktet på villsvin.

- Nøkkelen ligger i samarbeid og enighet. I Sverige har grunneierne ikke vært enige, og

Villsvin.

det har kommet ut av kontroll. Her hos oss står grunneierorganisasjonene samlet om at det IKKE skal føres og bygges opp en villsvinstamme. Vi skal ta ned bestanden, og må ta ut minst to tredeler av populasjonen hvert år. Det er helt nødvendig, siden reproduksjonsnivoen er så stor, sier Ødegård.

Villsvinprosjektet jobber i nåværende fase med områder langs svenskegrensa gjennom Viken (tidl Østfold og Akershus) og Innlandet. I vårt fylke er det grenseområdene fra Eidskog til Elverum som er i fokus i denne fasen. Prosjektet er imidlertid rede til å bistå og gi råd også utenfor prosjektområdet, der hvor grunneierorganisasjoner og kommuner ønsker å sette i gang med organiseringen. Kontaktinfo finnes på www.villsvinprosjektet.no.

En av dem som er opptatt av villsvinproblemet, og som utålmodig ivrer for å få i gang jaktorganisering på Hedmarken, er Maria Østerås i Romedal.

Hun driver gård med 90 årspurker, og er tillitsvalgt både i Romedal og Vallset Bondelag og i Norsvin.

- Skadepotensialet for landbruket er helt skremmende. Dette gjelder både for avlingene våre og den store smittefare for norsk tamsvinproduksjon, alt fra salmonella til afrikansk svinepest. Svinepestsmitten overlever det meste, og har vi smitten løs kan vi ikke lenger ta inn grovfôr (høy og halm) og rottemateriale utenfra. Det er jo kjempekrise! sier Østerås, og minner om at Norsvin også driver en ikke ubetydelig eksport, som åpenbart vil bli rammet hvis Norge får smitte av afrikansk svinepest.

Hun er opptatt av at det blir solid oppslutning rundt grunneierorganisering og jakt på Hedmarken, og at det håndteres raskt. Det må skje uavhengig av Villsvinprosjektet, siden områdene på Hedmarken ikke kommer inn før i en senere fase.

Romedal og Stange Almending har tatt tak i saken. Der er det blant annet slik at de som har løst jaktkort på elg, hjort, rådyr, bever eller småvilt, også kan drive jakt på villsvin på almenningsarealene.

I Stange er det imidlertid også store arealer med dyrket mark, som ikke faller inn under den vanlige viltorganiseringen.

- Det haster med å få på plass systemer for villsvinjakt også på disse arealene, påpeker Maria Østerås.

Leif Skar, som er viltansvarlig i Stange kommune, er godt kjent med problemstillingen, og har gjort seg noen foreløpige tanker.

- Det bør være mulig å få det til slik at det meste av kommunen, både utmark og innmark, blir organisert som villsvinvald. Etter min mening bør eksisterende organiserte elgvald i utmarka utnyttes. Her kan det meste løses gjennom årsmøtevedtak/avtaler med grunneierlag. For Stange sin del kan det være hensiktsmessig å opprette nye vald/jaktfelt for innmarka, f.eks øst og vest for E6. Her bør det i så fall være en ansvarlig grunneierkontakt i vald/jaktfelt. Da kan det endelige resultatet bli at vi får samlet det meste av arealene i kommunen til ett villsvinvald. Det vi i dag

kjenner som elgvald blir jaktfelter i et storvald for villsvin, sier Skar.

Han kan være med og berede grunnen for dette, men understreker at grunneierne har jaktretten og dermed ansvaret for grunneierorganiseringen og avtaler om gjennomføring av jakten.

Elisabeth Gjems og Finn Erlend Ødegård applauderer denne måten å tenke på.

- Det er flott hvis kommunen tar en aktiv rolle for å etablere en god grunneierorganisasjon. Vi vil også oppfordre øvrige kommuner på Hedmarken, og i Innlandet som helhet, til å ta tak i villsvinproblematikken sammen med grunneierorganisasjonene, samstemmer Gjems og Ødegård.

Foto: Colourbox

Villsvin i åker.

Handlingsplan mot villsvin – Aktuelle tiltak i Stange kommune

Av **LEIF SKAR**

Viltansvarlig i Stange kommune

Handlingsplanen mot villsvin 2020-24 er utarbeidet av Miljødirektoratet og Mattilsynet etter oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Målsettingen i planen er færrest mulig villsvin på et minst mulig område. De viktigste forutsetningene for en vellykket gjennomføring er å få oversikt over villsvinbestanden og utbredelsen, redusere denne gjennom godt grunneiersamarbeid, og å få på plass tiltak for tidlig oppdagelse av smitte og hindre eventuell smitte til tamsvinpopulasjonen.

For å møte denne nye utfordringen i Stange er det avgjørende med et godt grunneiersamarbeid. Stange kommune har nettverk, erfaringer og verktøy gjennom årelang målrettet forvaltning av hjorteviltet som kan være til hjelp på kort og lang sikt. Også kompetanse, erfaringer og nettverk etter mange år med kommunale fellingslag for store rovdyr kan vise seg å bli nyttig.

Det er naturlig at miljø/viltforvaltningen søker samarbeid med landbruksforvaltningen v/Hedmarken landbrukskontor i denne sammenheng. En start på dette samarbeidet er at tema nylig ble diskutert i landbruksrådet. Rådet har nylig gitt en enstemmig anbefaling om at kommunen skal jobbe videre med dette temaet.

Foto: SVT

Villsvinskader i kornåker, Sør-Sverige.

Viltkamera som benyttes i faunapassasjer under E6 og ellers, kan være viktige redskaper for å få innblikk i utbredelsen. God løpende informasjonsutveksling av dokumenterte observasjoner mellom kommune, grunneiere og jegere vil bli viktig. I hjorteviltforvaltningen bruker vi i dag viltrapporten som er anvendelig til dette formålet.

Kontakt med blant annet villsvinprosjektet (<https://www.villsvinprosjektet.no/>) er etablert for å dra nytte av erfaringer som er gjort der vi i dag finner de tetteste villsvinbestandene i Norge. Også villsvinprosjektet tar utgangspunkt i eksisterende hjorteviltvald. Dette er naturlig i og med grunneiersamarbeidet allerede er etablert.

Dagens forvaltningsområder for hjortevilt i Stange utgjør over 500 000 dekar skog, utmark og småskala kulturlandskap. Det er fortsatt vel 100 000 dekar åpne jordbrukskulturlandskapsområder som ikke er organisert som storviltvald i Stange kommune. I disse viltrike områdene vil trolig også villsvinet trives. Her er også de største konflikter mot landbruksinteresser med svinebesetninger og variert jordbruksproduksjon. Her trengs det en gjennomgang av organisering på grunneiersiden. Eksempler på fungerende avtaler om utøvelse av villsvinjakt er en god start i møte med den enkelte grunneier i Stange. Det er derfor etablert en dialog med villsvinprosjektet for å dra nytte av deres erfaringer.

Klimakalkulatoren ga Asbjørn bekreftelse på god drift

Av **MORTEN B. LIVEENGEN**
NLR Innlandet

Bjørgeberget samdrift har et bevisst forhold til å produsere godt grovfôr, holde dyr ved god helse og utnytte ressursene best mulig. Klimakalkulatoren bekrefter strategien.

Landbruket har forpliktet seg til å kutte eller binde fem millioner CO₂-ekvivalenter fram til 2030. Klimakalkulatoren er ett av flere verktøy for å nå målene i landbrukets klimaplan. For Bjørgeberget samdrift ble en gjennomgang av drifta med Klimakalkulatoren en bekreftelse på at de allerede har gjort mye riktig i sin drift for å redusere klimagassutslippene.

Egen motivasjon for klimaarbeid

Asbjørn Hagene, som er en av deltakere i Bjørgeberget samdrift, er opptatt av at klimautfordringene vi står overfor blir tatt på alvor.

– Jeg er en av de bønder som er bekymret for klimaet. Jeg tror dette kommer til å bli en av de største sakene for landbruket i tida framover, selv om det akkurat nå har druknet litt i korona, sier Asbjørn Hagene.

Samdrifta var en av pilotgårdene som fikk en gjennomgang med Klimakalkulatoren allerede for et års tid siden, av sine rådgivere i Tine Rådgiving og Norsk Landbruksrådgiving (NLR) Innlandet. Resultatet ble ingen stor overraskelse for Hagene.

– Vi hadde en følelse av at vi gjorde mye riktig i vår drift. Gjennom hele året samler vi inn mye data fra både grovfôrproduksjonen og fra mjølkeroboten. Vi prøver å bruke disse dataene til å forbedre oss, forklarer han.

Klimakalkulatoren

Et digitalt verktøy utviklet i samarbeidsprosjektet Klimasmart Landbruk for norsk landbruk og norske bønder.

Den gir bonden oversikt over klimagassutslipp og hvilke muligheter som finnes både for å redusere utslipp og binde karbon på egen gård.

Kalkulatoren er nå tilgjengelig for melk, korn og gris. Øvrige produksjoner kommer fortløpende.

Ei smalet landbruksnæring, med 17 andelseiere i Landbrukets Klimaselskap, står bak Klimakalkulatoren.

Klimarådgivere vil være viktig for bonden når hen skal ta i bruk Klimakalkulatoren.

Foto: Morten B. Liveengen, NLR Innlandet

Rådgivingsverktøy: Stein Jørgensen (t.v.), rådgiver i Norsk Landbruksrådgiving (NLR) Innlandet, kjører en beregning av klimagassutslippene hos Bjørgeberget samdrift. Asbjørn Hagene er glad for den faglige diskusjonen rundt agronomiske tiltak som gjennomgang med Klimakalkulatoren gir.

Bjørgeberget samdrift

Ligger i Veldre, Ringsaker kommune i Innlandet. Asbjørn Hagene og Lars Opsal jr. er drivere.

Samdrifta ble startet i 2011.

Kvotestørrelse: 440 000 liter

Antall årskyr: 50

Grovfôravling: For eng til slått ligger ti års gjennomsnittsavling på 820 FEm per dekar. For 2020 ble avlinga målt til 780 FEm per dekar.

Fôrenhetskonsentrasjon (snitt for alle slåtter): Gjennomsnittet for 2020 ligger på 0,90 FEm per kg tørrstoff.

Tallenes tale

Bjørgeberget samdrift slipper ut 0,885 kg CO₂-ekvivalenter per kilo energikorrigert mjølk produsert. Dette er lavere enn sammenlignbare gårdsbruk, hvor tallet er 0,913 kg CO₂-ekvivalenter.

– Samdrifta gjør veldig mye riktig. Det totale utslippet fra mjølkeproduksjonen ligger betydelig under sammenlignbare bruk. 87 prosent av utslippene skriver seg fra husdyra, mens de øvrige 13 prosentene kommer fra planteproduksjon, forklarer Stein Jørgensen, rådgiver i NLR Innlandet.

Sammen med Solveig Goplen, rådgiver i Tine Rådgiving, har han vært med på en rekke be-

regninger med Klimakalkulatoren hos pilotbrukere det siste året.

Godt grovfôr gir gevinst

En av suksessfaktorene for Bjørgeberget samdrift er deres bevisste holdning til å produsere godt grovfôr. De jakter hvert år på et fôr med høy fôrenhetskonsentrasjon og passe tørrstoffinnhold.

– Blant annet er vi opptatt av avlingsregistrering, slik at vi vet hvor mye fôr som høstes på ulike skifter. Sammen med foranalyser får vi svaret på hva vi har på lager, sier Hagene.

For hver innhøsting rigger Asbjørn Hagene opp ei vekt utenfor fjøset. Når han sanker rundballer, blir hver tredje rundball veid.

– Det er en effektiv måte å finne avlingsnivået på, forteller han.

Han påpeker at det gjelder å utnytte de ressursene gården har, og gjøre det best mulig.

– Noen utslipp ligger fast, og da gjelder det å høste store avlinger slik at man kan fordele disse utslippene på flest mulig produserte enheter, sier Hagene.

Han forteller at ved å produsere grovfôr tilpasset produksjonen i fjøset, blir førsvinnet også nær null.

– Vi bruker breiplast på rundballene. Dette gir godt ensileringsresultat. Vi har tatt i bruk en fullfôrblender som blander ulike grovfôr kvaliteter til en miks som er godt tilpasset besetningen. Det er vi svært fornøyd med, sier Hagene.

Effektiv beitestrategi

At mjølkekyrne får gå på beite store deler av vekstsesongen, gir også utslag på Klimakalkulatoren.

– Kua er en effektiv høstemaskin når vi legger til rette for å utnytte beitet maksimalt. Dette gjøres best ved stripe- eller skiftebeiting og systematisk pussing etter hver beiting. Det gir reduserte utslipp i forbindelse med forhøsting, sier Stein Jørgensen, rådgiver i NLR Innlandet.

Bjørgeberget samdrift har beitearealer på begge sider av fjøset. På ene halvdel av arealet er det vanlig beitegras, mens det dyrkes rug og raigras i blanding som beitegras på den andre halvdel. Brukerne erfarer at dette er et veldig godt system for sine dyr.

Utslipp fra husdyr

Innafor fjøsdøra følger også Bjørgeberget samdrift opp det gode driftsopplegget. Solveig Goplen, bedriftsrådgiver i Tine Rådgiving, forklarer noe av grunnen til de lave utslippene.

– Selv om det i denne versjonen av Klimakalkulatoren kun brukes gjennomsnittskvalitet for grovføret, får Bjørgeberget samdrift uttelling i regnestykket gjennom at det brukes mindre kraftfôr, forklarer Goplen.

Hun forteller videre at ungt beitegras og tidlig høstet fôr vil gi mindre metanproduksjon fra vom og tarm hos drøvtyggerne.

Solveig Goplen fokuserer også på svinn som en viktig faktor for å kutte klimagassutslippene i husdyrproduksjoner, og peker på at det ikke er kun på jordet man kan snakke om dette.

– Fokus på alle typer svinn som for eksempel kalvetap, kyr som blir for feite mot slutten av laktasjonen, vonde bein, mastitt også videre er faktorer som vil gi et høyere utslipp fordi verdifull tilvekst og mjølkeproduksjon vil gå tapt, sier hun.

Lønnsomme tiltak

Utenfor kontorvinduet i fjøset hos Bjørgeberget samdrift står mjølkeroboten og arbeider. Foruten å mjølke kyrne, leverer denne roboten en mengde data hver eneste dag. Data som er viktige både for bonden og for klimakalkulatoren.

– Klimakalkulatoren er en imponerende datainnhenting og håndtering. Vi er vant til å samle inn og dele data. Heldigvis har vi en god kultur for dataregistrering i norsk landbruk, sier Asbjørn Hagene.

Klimakalkulatoren henter data fra ulike kilder for å kunne gjøre en beregning av utslippet på gården. Bonden må gi samtykke til å bruke disse dataene. Etter endt beregning kan bonden sammenligne sine utslipp med andre. Her vil sammenligningsgrunnlaget bli bedre dess flere som tar kalkulatoren i bruk.

– Vi betrakter Klimakalkulatoren som et verktøy som gir deg status for din drift. Det på-

gående utviklingsarbeidet vil etter hvert gjøre det mulig å kjøre ulike simuleringer for drifta. Hva skjer med klimagassutslippene hvis jeg gjør slik eller sånn i egen drift, forklarer Stein Jørgensen.

Samlet landbruksnæring står bak kalkulatoren. Klimakalkulatoren har i dag funksjonalitet for å regne på utslipp fra mjølk-, korn- og svineproduksjon. Øvrige produksjoner følger i tida som kommer. Næringa er tydelig på at det er knyttet mye usikkerhet til beregningene og at kalkulatoren derfor skal være kunnskapsbasert.

– Gårdbrukere kan selv logge seg på Klimakalkulatoren og gjøre en beregning for egen gård. Derimot kan det være vanskelig å gi tallene mening uten en gjennomgang med rådgiver. NLR Innlandet har utdannet flere rådgivere i klimarådgiving, og vi bistår gjerne, sier Stein Jørgensen.

Ei smalet landbruksnæring med 17 aktører står bak utviklinga av Klimakalkulatoren. Det gjør arbeidet med å redusere klimagassutslippene fra landbruket til et lagspill.

– Hos mjølkeprodusenter har NLR godt samarbeid med rådgivere i Tine. Det er absolutt til det beste for bonden. Målet er at vi skal lage en tiltaksplan for reduserte klimagassutslipp for hele gården - både ute på jordet og inne i fjøset. Da er vi avhengig av at rådgivere fra flere organisasjoner og firmaer samarbeider tett, sier Stein Jørgensen.

Skogbruksplanarbeidet for privat-skogene i Hamar og Løten er nå ferdig

Av **BENT ROGER HEGG**
Hedmarken landbrukskontor

En skogbruksplan er et viktig verktøy for å forvalte skogen best mulig i årene som kommer. Ved å sette seg inn i planen og sette prioriteringer for skogkulturtiltak som skal utføres, se på muligheter for skogsdrift samt hvilke miljø og kulturverdier som må tas hensyn til, kan man oppnå optimal forvaltning av skogen.

Store deler av kostnadene til skogbruksplanen er dekket av offentlige midler, men skogeierne vil få faktura for sin andel av kostnadene, denne kan dekkes av skogfond. Hvis du har søkt tilskudd, vil dette automatisk komme inn på skogfondet før betalingsfristen for planen. Gå gjerne inn på egen skogfondskonto fra www.skogfond.no hvor du kan få oversikt over egen konto, og se om du har søkt tilskudd under menyen «skogbruksplan» på venstre side. Her er det forøvrig mulig å regis-

trere krav om refusjon til alle godkjente skogkulturtiltak i skogen din.

Prosjektansvarlig, Glommen Mjøsen skog, vil i løpet av 2021 invitere til flere kurs og en skogdag i bruk av skogbruksplan og den digitale skogplanløsningen Allma. Her kan du blant annet lære å oppdatere planen etter hvert som tiltak blir gjort i skogen. En ajourholdt skogbruksplan/Allma vil bety at man har et planverktøy for lang tid fremover. Vi opp-

fordrer alle til å delta på disse kursene, slik at bruken av planen blir enda bedre framover.

Nå som Hamar og Løten skogeiere har fått en god oversikt over skogen sin, oppfordres det til å utføre skogkulturtiltak. Ved å benytte skogfond oppnår du skattefordel, og for noen tiltak er det også mulig å motta tilskudd. Kostnaden ved å utføre tiltakene vil da reduseres. Dette er viktige og økonomisk veldig gode investeringer i skogen for å sikre god produksjon, verdivekst på eiendommen samt optimal karbonfangst i skogen.

Har du behov for bistand med skogbruksplanen, kan du kontakte prosjektansvarlig Rune Glæserud i Glommen Mjøsen (E-post: rg@glommen-mjosen.no eller Tlf: 90 79 69 56). Spørsmål relatert til skogfond og tilskudd kan rettes til skogbruksansvarlig i kommunene Bent Roger Hegg (E-post: brh@stange.kommune.no eller tlf: 404 48146.)

Lykke til med en aktiv skogforvaltning!

Barkbillesituasjonen på Hedmarken

Av **BENT ROGER HEGG**
Hedmarken landbrukskontor

Kommunene på Hedmarken bidrar til den nasjonale overvåkingen av barkbillepopulasjonen ved hjelp av billefeller plassert i skogen. Etter en kjølig periode i april-mai 2020 med lave fangsttall, ble det en betydelig økning av billefangsten etter det varme været i mai-juni. I denne perioden ble det registrert høye nivåer i våre kommuner med fangster på over 10.000 biller i snitt per felle, noe som er faretruende høyt. Når mange biller svermer

samtidig kan det bety økt risiko for at billene klarer å slå ut levende skog. Billene angriper først og fremst tørkestresset skog, samt tømmerlunner og vindfall.

Heldigvis ble sommerværet kaldere enn normalt slik at utviklingen av billepopulasjonen stagnerte utover i juli og august.

For 2021 vil det fortsatt være en grunn til å følge med på skogen og symptomer som peker i retning av barkbilleangrep, særlig der det er vindfall, toppbrekk og svekket granskog. For mer informasjon, gå inn på: <https://www.nibio.no/tema/skog/barkbilleovervaking>

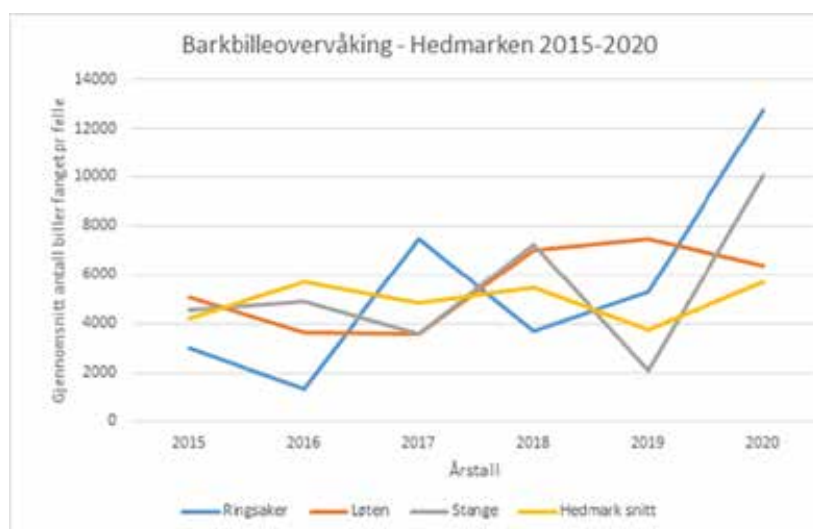
Faresignal i Europa

Det har de siste 2-3 årene vært enorme skader på granskogen i det sentrale Europa. Beregninger viser at det i 2018 ble drept over 35 millioner kubikkmeter granskog av barkbiller. Til sammenligning er dette 3,5 ganger så mye som den årlige avirkningen av tømmer i Norge.

Klimaendringer er en av årsakene til at denne utviklingen trolig vil fortsette. Den tradisjonelle skogbehandlingen med mye bruk av gran utenfor granas naturlige vokseområder har også lagt til rette for barkbillene. Forskere mener at skogbruket må lære å leve med høyere skogskadenivå og at skogbehandlingen må tilpasses et klima i endring.

Viktig med god skoghygiene som tiltak mot granbarkbiller

Det beste tiltaket mot granbarkbiller er å sørge for at utbrudd ikke får anledning til å bygge seg opp. Det innebærer blant annet å sørge for at billene ikke får tilgang til store mengder vindfall, ferskt tømmer eller annet ynglemateriale. Angrepet virke bør bringes ut av skogen på forsommeren før avkommet har rukket å utvikle seg ferdig. Da forhindrer man at billene øker i antall og så angriper stående skog.

Diagrammet viser utviklingen av antall biller fanget i perioden 2015-2020.

Tilskuddsmidler til skogkultur på Hedmarken i 2021

Av **FINN SØNSTEBY**
Ringsaker landbrukskontor

Ringsaker

I 2021 gis tilskudd til: Markberedning; inntil 25 %, ungskogpleie; inntil 35 % og stammekvisting (bjørk); inntil 30 %. Grasrydding inntil 5 år etter planting - til brønnrydding av vegetasjonen rundt granplanter på høgproduktive arealer kan det gis tilskudd inntil 100 kr. pr. daa.

Hamar, Løten og Stange

I 2021 gis det tilskudd til: Ungskogpleie og markberedning med tilskuddssats inntil 30 % for begge tiltakene. Grasrydding inntil 5 år etter planting - til brønnrydding av vegetasjonen rundt granplanter på høgproduktive arealer kan det gis tilskudd inntil 100 kr. pr. daa. Maksimum tilskudd pr. tiltak pr. eiendom kroner 75.000, -.

Alle 4 kommuner

Det forutsettes at kostnadene er forsvarlige i forhold til utførte tiltak og effekten av dette. Midlene som kommunen disponerer til dette formålet, er begrenset og tilskudd vil bli tildelt så lenge det er tilgjengelige midler.

Søknadsfrist; Løpende, inntil 30. november.

Felle for barkbiller.

Skogselskapet ønsker at flere skal få jobbe i skogen i sommer

Av **SKOGSELSKAPENE I INNLANDET**

JOB:U er et sommerjobb i skogen prosjekt som står for «jobb for ungdom». Prosjektet skal jobbe for at flere regioner i Innlandet kan tilby lokal ungdom sommerjobb i skogen, og at de får kjennskap til skogbruk som utdanningsvei gjennom VELGSKOG

Ungskogpleie på Hedmarken

Det er veldig gledelig at vi i 2021 skal i gang på Hedmarken. Her skal vi i samarbeid med Hedmarken Landbrukskontor og Løiten og RASA allmenninger tilby lokal ungdom sommerjobb i skogen.

Vellykket tross pandemi

Det vellykkede JOB:U prosjektet i Hedmark, videreføres og overføres til Oppland-delen av den nye regionen. Det er i disse tider meget viktig å sørge for at ungdom blir tilbudt sommerjobber. JOB:U i Oppland har som mål å få gjennomført prosjektet i minimum 3 kommuner i 2021. I fjor hadde 50 ungdommer sommerjobb i skogen fra Hedmark-området. Prosjektets hovedmål er å styrke rekrutteringen og interessen for utdanning og jobb innen skogbruk, gjennom VELGSKOG og JOB:U i Innlandet.

Vi gjennomførte JOB:U i fjor, under pandemi

Foto: Skogselskapet

Fornøyd ungdom i skogen.

og tar med oss den erfaringen for dette året, sier Rønningen.

Tre i en

Ungdommene som blir ansatt til sommerjobb har søkt og vært på intervju. De som ikke har erfaring med motorryddesag, må på et kurs

i ungskogpleie og bruk av motorryddesag. Kurset blir avholdt på Sønsterud skole.

Dette er et prosjekt som svarer på flere utfordringer; for det første er det i noen områder få sommerjobber for ungdom, for det andre er rekruttering til skogbruket viktig, og vi får vist frem skogbruket med fokus på ungskogpleie, sier prosjektleder Lars Erik Rønningen.

God skogskjøtsel er fokus i regjeringens nye klimaplan, ungskogpleie ett tiltak for å få til dette.

VELGSKOG har i de tidligere skogfylkene Hedmark og Oppland vært det utøvende verktøy for å øke rekrutteringen til skogutdanningene fra ungdomsskole til videregående skole og videregående skole til masternivå de siste ti årene. Fokus har vært å få ungdom til å velge skogutdanning gjennom informasjon, markedsføring, omdømmebygging og økonomiske virkemidler som stipend. VELGSKOG er merkevaren for skogbrukets rekrutteringssatsning regionalt og nasjonalt, og må sies å ha gitt meget god måloppnåelse.

Prosjekteier for Innlandet er Skogselskapet i Hedmark og Skogselskapet i Oppland. Prosjektleder er Lars Erik Rønningen. Lurer du på noe om JOB:U, ta kontakt med Lars Erik på Mobil: 959 78 200 eller larserik@skogselskapet.no

Hva er ungskogpleie og hva er forhåndsrydding

Av **FINN SØNSTEBY**
Ringsaker landbrukskontor

Ungskogpleie

Ungskogpleie er en fellesbetegnelse for lauvrydding og avstandsregulering i ungskog. Lauvrydding er fjerning av konkurrerende og uønsket lauv i barskog. Avstandsregulering er en regulering av treantallet for hovedtreslaget i både lauvskog (bjørk) og barskog. Poenget er å sette igjen de beste trærne jevnt mulig fordelt i bestandet. Alle bestand bør vurderes for ungskogpleie 5 – 10 år etter foryngelse.

Ungskogpleie reduserer andelen ryddetrær i det framtidige bestandet, dermed øker også lønnsomheten ved tynning og slutthogst. Ungskogpleie kan dekkes med skogfond og er tilskuddsberettiget.

Forhåndsrydding før tynning

Forhåndsrydding er å fjerne ryddetrær (normalt trær < 8 cm i hogstklasse 3) for å bedre økonomien og kvaliteten i en påfølgende tynning. Dette er uttak av trær som vanskelig gjør og fordyrer tynningen. Forhåndsrydding skjer i skog hvor middelhøyden er over 8 meter. Trærne som skjæres ned blir liggende

igjen i bestandet, og blir derfor ikke omsatt til industrielt formål. Det anbefales å forhåndsrydde bestandet noen år før tynningen. Trærne kommer da ned på bakken og gjør busksjiktet mer oversiktlig.

Forhåndsrydding før tynning kan dekkes med skogfond, men er ikke tilskuddsberettiget.

Eventuell forhåndsrydding før slutthogst kan ikke dekkes med skogfond.

20 år med skogsertifisering

Av **ANDREAS HOLEN**
Glommen Mjøsen Skog

Norsk PEFC Skogstandard har historikk tilbake til 1990-tallet og Levende Skog-prosjektet som først beskrev hvordan den norske skogen skulle drives bærekraftig. Fra 1999 inn gikk standarden i PEFC-systemet og har etter det vært gjennom tre revisjoner.

Eiendomsstrukturen påvirker hvordan skogen drives. I Norge er cirka 80 prosent av skogen privateid. Familieskogbruket står sterkt. Det er hele 120 000 skogeiere, hvorav nesten en tredjedel er kvinner. Det er et godt utgangspunkt for et mangfold i forvaltningen av den norske skogen.

Alle større sagbruk og massevirkebasert industri setter krav om at tømmeret skal være sertifisert etter anerkjente standarder for skogbruk. For Glommen Mjøsen Skog og andre tømmerkjøpere betyr det at kravene i PEFC-standarder følges, at tømmerets opprinnelse kan spores - og hensyn dokumenteres. Dette løses i stor grad ved at tømmerkjøper kan tilby sertifisering av den enkelte skogeiendom gjennom en såkalt gruppesertifisering.

Norsk PEFC Skogstandard har tre hovedtemaer:

1. Forvalteransvar og planlegging
2. Hogst og skogbrukstiltak
3. Særskilte miljøverdier

Foto: Trond Prestrud

Bygging av midlertidig bru er et aktuelt tiltak for å beskytte vannressurser.

Under temaene er det til sammen 27 kravpunkt tuftet på bærekraftig forvaltning, der økonomiske, biologiske og sosiale verdier er vektlagt.

Forvalteransvar vektlegger og understreker skogeiers ansvar og muligheter i drifta av skogen. Kravet til kunnskap og kompetanse er sentralt. Temaet omfatter også kravpunkt knyttet til blant annet sikkerhet, planlegging, skogsveger og friluftsliv – samt å sikre en langsiktig, god forvaltning av ressursgrunnlaget på skogeiendommen.

Hogst og skogbrukstiltak tar for seg formål og krav knytta til gjennomføring av tiltak i skogen. Eksempler på dette er hogst og utkjøring, markberedning, foryngelse og treslagsfordeling. Kravpunktene er sentrale for de som gjennomfører tiltak i skogen.

Særskilte miljøverdier består av sju kravpunkt knyttet til miljøverdier og kulturminner. Her beskrives formål og krav knyttet til å sikre ivaretagelse av særskilte verdier knytta til skogen.

Erfaringer etter 20 år

I Glommen Mjøsen Skog ser vi helt klart at skogsertifiseringen har medført et endret skogbruk i Norge. Kravet om **Miljøregistrering (MiS)** har medført at norske skogeiere har satt av og forvalter cirka 0.8 millioner dekar med nøkkelbiotoper for å ivareta spesielt viktige livsmiljø for arter i skogen – for eksempel død ved. Landskogtakseringens målinger viser at andelen død ved er økende.

Foto: Silje Ludvigsen

Informasjon er et godt tiltak i områder med mye ferdsel.

Samtidig ser vi også at kravet til presisjon har økt, og teknologi som GPS-støttet kartverktøy er nærmest en selvfølge i skogen i dag.

Vannhensyn har også fått ett langt større fokus siste 20 åra. Skogene våre er svært viktige for våre vannressurser. Her er hensyn både ved tiltak som hogst og kjøring viktig, sammen med god håndtering av kantsoner og myrer. Alle hensyn har som formål å ivareta vannressursene på en god måte.

Sosiale aspekt i form av hensyn til **friluftsliv** og **kulturminner** er også områder vi ser får økt oppmerksomhet. Allemannsretten står sterkt, og utmark er blitt en viktig avkoblingsarena for flere og flere. Balansegangen mellom næringsutøvelse og hensyn kan være utfordrende, men kravpunktet friluftsliv slår fast at skogbruket har ansvar.

Kulturminner er «fysiske» historiebøker fra våre forfedres virksomhet. Kulturminner har en sterk lovbeskyttelse i Norge. Vår erfaring så langt er at god dialog i forkant av tiltak som regel gir løsninger som greit lar seg kombinere med næringsutøvelse, der det er mange og større hensyn. Samtidig ser vi at større bruk av mekaniserte løsninger som eksempel markberedning, kan øke risikoen for skader. Dette må vi møte med kompetanse, klare rutiner og gode kartløsninger hos de som utfører viktige oppdrag.

Nå i 2021 er arbeidet med den 4. utgaven av Norsk PEFC Skogstandard igangsatt. Alle interessegrupper er med rundt bordet. Glommen Mjøsen Skog vil arbeide for at en revidert standard fortsatt vil vektlegge «bærekraftsprinsippet» og skogens rolle i klimasammenheng.

Håndtering av plastavfall i landbruket

Av **ARILD B. WENNERSGAARD**
Hedmarken landbrukskontor

Bakgrunn

På slutten av 2020 kunne vi lese at plast fra rundballer står for 70 % av plastforurensningen i Norske elver, ifølge en undersøkelse som Norwegian Research Centre har gjort. Selv om forekomsten av plasten skriver seg fra 43 elver på Vestlandet, så forteller det noe om landbrukets utfordringer mht. en miljøbevisst håndtering av plastavfallet i næringen. Heldigvis så opplever vi at forholdene i våre kommuner ikke kan sammenlignes med slik det meldes om på Vestlandet.

Mesteparten av plasten som brukes i landbruket skjer utendørs og blir derfor utsatt for vær og vind, som raskt vil føre plasten på avveie og utenfor bondens kontroll, om man ikke har gode rutiner for håndteringen. Utfordringene knytter seg trolig mest til der hvor det er drift med storfe, og hvor det dyrkes radkulturer av forskjellige slag.

Det omsettes ca. 1300 tonn landbruksplast i året i Norge, og av dette gjenvinnes, ifølge Grønn Punkt Norge, ca. 85 %. Høyest mulig returandel for plasten er svært viktig for næringas miljøavtrykk og omdømme. En vanlig resirkulerbar plast kan faktisk gjenvinnes og brukes opp til 7-8 ganger, før den går til forbrenning i fjernvarmeanlegg. Den vil da gi den samme mengde energi som den mengde olje den ble laget av.

Landbruksplast er en fellesbetegnelse for ulike plasttyper som bonden bruker i hverdagen. Den vanligste er rundballeplasten, deretter kommer PP-sekker (PolyPropylene), sekker til såkorn og gjødsel. Den minste fraksjonen er fiberduk, solfangerfolie og hard plastemballasje som kanner, plantebrett og kasser.

Mottaksordninger

Vi har vært i kontakt med Sirkula IKS og Østlandet Gjenvinning AS og stilt spørsmål om mottaksordninger, krav til plasten, sortering, gjenvinning, priser m.m. De har gitt følgende informasjon:

Landbruksplasten deles inn i 4 hovedfraksjoner.

- PP-sekker (sekker som det har vært såkorn og kunstgjødsel i)
- Landbruksfolie (rundballeplast)
- Solfangerfolie
- Fiberduk

Leveringssted for landbruksplast er Heggvin avfallsanlegg i Hamar kommune. Alle

Foto: Arild B. Wenersgaard

Plast i naturen.

som leverer landbruksplast til Heggvin kan levere dette vederlagsfritt, mot at kvaliteten er innenfor kravet til renhet og at fraksjonene leveres adskilt. Dette er et absolutt krav. Videre gjelder følgende: PP-sekker leveres pakket i PP-sekker. Rundballeplast leveres adskilt i 2 fraksjoner; 1, ufarget plast (blank/hvit) og 2, farget plast. Vær oppmerksom på at hvit plast tilhører fraksjonen ufarget plast.

Hardplast, som kanner, leveres tomme og drypptørre. Spesielt gjelder dette kanner med farlig avfall som f.eks. plantevernmidler. Er de ikke tomme og dryppfrie skal det behandles som farlig avfall og må deklarerer i forkant før levering.

Mer informasjon om gjeldende kvalitetskrav eller annen informasjon om landbruksplast finnes på Grønt Punkt (grontpunkt.no).

Innsamling av landbruksplast

I samråd med Østlandet Gjenvinning AS (ØG) kan det bestilles utsetting av containere lokalt for innsamling av landbruksplast. ØG v/Tore Enger er kontaktperson for de som ønsker mere informasjon rundt dette. Tore Enger nås på tlf. 913 20826 eller epost te@ostlandetgjenvinning.no

Felleskjøpet har egen innsamlingsordning

Fra og med sommersesongen 2021 starter Felleskjøpet opp sin egen innsamlingsordning i Østlandsområde. Innsamlingsord-

ningen har tidligere foregått som et prøveprosjekt i andre deler av landet. Ordningen begrenser seg kun til rundballeplast (landbruksfolie), altså ikke gjødselsekker o.a. Det er et krav at plasten skal være rengjort (riste-ren) og presset i emballasjepresse. Fordi denne plasten leveres til et annet mottak, er det ikke nødvendig at plasten sorteres i 2 fraksjoner avhengig av farge. På sikt kan ordningen bli utvidet til også å gjelde annen plast.

Nødvendig teknisk utstyr for å kunne benytte seg av Felleskjøpets innsamlingsordning er: emballasjepresse og rundballeklype.

Med emballasjepresse kan plasten fra 50-60 rundballer bli til en 80 kilos firkant. På denne måten tar plasten utrolig liten plass, enn når den blir lagret i løs haug.

Felleskjøpet vil organisere transporten slik at den blir rimelig og miljøvennlig. Henting vil derfor skje når man har en bil i område som kan ta returlast. For å kunne kjøre fulle lass vil det være aktuelt å hente hos flere gårdbrukere i samme omegn.

Henting av plast skjer kun i sommerhalvåret, og bestilles ved å ringe 72 50 50 50 (Kundeservice i Felleskjøpet Agri).

Lykke til med en miljøbevisst plasthåndtering, til nytte og glede både for folk og fe, og miljøet ellers.

Godt fornøyd etter første år som åkerbønnedyrkere

Av ØYVIND HÅLAND
Ringsaker landbrukskontor

Kisegrenda Samdrift DA på Nes på Hedmarken dyrket i 2020 åkerbønner for første gang. De er godt fornøyd med resultatet og prøver igjen denne vekstsesongen, sier Harald Finden, deltaker i samdrifta.

2020 var første året med åkerbønner for Kisegrenda Samdrift DA, som holder til på gårdene Kise Østre, Kise Mellem og Kise Nordre på Nes i Ringsaker. De har tidligere prøvd vårrybs og høstraps med litt varierende resultat, men fjorårets åkerbønneavling er de godt fornøyd med. Harald Finden sier han hadde tenkt å prøve åkerbønner i flere år, men siden få andre i området hadde prøvd dette lot de det bli med tanken.

- I 2019 var det to kollegaer som dyrket åkerbønner på Nes og Helgøya, så dermed tok vi sjansen på å prøve oss. Det er spennende å prøve noe nytt, sier Harald.

Vertigo gjorde susen

Kisegrenda Samdrift sådde åkerbønnesorten Vertigo på 50 daa i 2020.

- Vi handler såfrø og kraftfôr fra Nes Innkjøpslag SA, så valget falt derfor på Felleskjøpet som såkornleverandør. Vertigo er en senere sort med en del høyere potensial enn

for eksempel Sampo som er en tidlig sort. Vi hadde nok valgt en tidligere sort om vi hadde fått bestemme selv, men det var denne sorten vi fikk tak i. Med en avling på 580 kg/daa med Vertigo i 2020, ferdig tørket og levert, går vi for den samme sorten i 2021, konstaterer Harald fornøyd.

Lettvint med åkerbønner

Åkerbønnene ble sådd 16. april, noe senere enn de hadde sett for seg. Det var andre i området som sådde en til to uker før Kisegrenda Samdrift, men på grunn av ulike omstendigheter fikk de ikke sådd før midten av april. Dette viste seg i ettertid å være gunstig.

- Vi gjorde forarbeidet veldig enkelt, med pløying om høsten og en overkjøring med slodden dagen før såing, forklarer Harald. Dette gikk overraskende bra.

Det ble sådd med en såmengde på 26 kg/daa og en sådybde på ca. 6-7 cm. De ugrasharvet åkerbønnene en gang 18. mai, men etter dette var de ikke ute i åkeren igjen med maskiner før treskingen i starten av september. Med andre ord ble det hverken overgjødset eller sprøytet noe i åkerbønnene.

Delte opp treskingen

Treskingen ble delt opp, da det var deler av arealet som ble klart før det andre. Det første ble tresket 6. september på ca. 17-22 %. Det resterende arealet var råere og ble derfor satt igjen for å modnes mer. På grunn av et ønske

Foto: Øyvind Håland, Ringsaker landbrukskontor

om å så høstkorn på arealet de hadde hatt åkerbønner, ble de siste åkerbønnene allikevel tresket kun noen dager etterpå.

- Det ræste partiet med åkerbønner tok lang tid å tørke ned, men det gikk fint. Det går greit å håndtere bønnene i tørka, bare man skrur ned hastigheten på skruer og elevatorer, sier Harald. Men det ramler og bråker mer i anlegget når bønnene blir tørre. Dette er uvanlig, når man til vanlig tørker korn.

Har tro på åkerbønner som forgrøde

Det ble avholdt maskindemonstrasjon hos Kisegrenda Samdrift DA 10. september, og i den forbindelse ble det direktesådd høsthvete på åkerbønnearealet. Finden har god tro på at åkerbønner er en god forgrøde til hvete og har derfor store forventninger til årets avling. Det ble sådd 20 daa med høsthvete ved siden av åkerbønnearealet for å kunne sammenlikne avlinger med åkerbønner som forgrøde, kontra bygg som er mer tradisjonelt.

Anbefaler andre å prøve

- Vi anbefaler absolutt andre å prøve åkerbønner, sier Harald. Vi er godt fornøyd med vårt første år med åkerbønner, men tror nok kanskje vi har hatt litt «nybegynnerflaks». Man bør nok ha en avling på 300-350 kg/daa med åkerbønner for å slå en god byggavling økonomisk, om man ser bort ifra forgrødeeffekten. Det blir spennende å se hvordan årets avling blir. Vi håper på en like bra avling som i fjor.

Bekjempelse av floghavre

Av OLE FREDRIK DÆHLI
Ringsaker landbrukskontor

- Alt kornareal på eiendommen kontrolleres minst annenhver uke mellom skyting og tresking ved systematisk gjennom søkning i teiger på 30 meter eller mindre.
- Floghavre må lukes før dryssing. Hele planten lukes forsiktig opp og legges rett i en tett plastpose for å fraktes ut av åkeren. Bortluket floghavre skal destrueres (gjern ved brenning).
- Hvis floghavre står på et lite, godt avgrenset område, bør jorda stelles som åkeren ellers, men uten å så til (brakking).
- Hvis floghavren finnes flere steder i åkeren, må det lukes systematisk, evt. i kombinasjon med bruk av sprøytemidler. Selv om man velger sprøyting, må åkeren kontrolleres grundig.

- Havre bør ikke dyrkes på arealer med floghavre, da det er vanskelig å oppdage floghavre i en havreåker. I tillegg vil havre som overvintrer komplisere bekjempingsarbeidet neste sommer. Kjemisk bekjempelse er dessuten ikke mulig i havre.
- Den sikreste måten å utrydde floghavre på er å legge igjen til eng.

Når den driftsansvarlige for eiendommen mener å ha utryddet ugraset, kan vedkommende varsle kommunen (landbrukskontoret) og be om offentlig kontroll av eiendommen påfølgende vekstsesong. Ved ønske om offentlig kontroll for å komme ut av registeret, må det fylles ut et skjema for dette. Skjemaet sendes kommunen (landbrukskontoret).

For å kunne fjerne eiendommen fra det offentlige registeret skal hele eiendommen være fri for floghavre. Dersom det ved offentlig kon-

troll i to år på rad ikke blir funnet floghavre, skal eiendommen fjernes fra floghavrerregistret. Det skal i kontrollårene være en lett kontrollerbar vekst (bygg eller vårhvete) der det tidligere er påvist floghavre, eller ha vært sammenhengende grasproduksjon på arealet de siste 10 årene. Det kan bare utføres offentlig kontroll når forholdene er kontrollerbare. Dersom det f.eks. er mye legde på arealene på det tidspunktet kontrollen skal finne sted, må kontrollen utsettes til året etter.

Når det ikke lenger finnes floghavre på eiendommen og eiendommen er fjernet fra floghavrerregistret, vil forbud og pålegg som gjelder eiendom hvor det er påvist floghavre falle bort.

Lov 19. des. 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv (matloven).

Forskrift 22. jun. 2015 nr. 752 om floghavre (forskrift om floghavre).

Mjøskjøtt: Norske råvarer – lokal identitet – kvalitet

Av **FRØYDIS BJERKE**
Animalia AS

Norsk fôr, god dyrevelferd og klimasmarte gårdsbruk er stikkord for prosjektet Mjøskjøtt. Arbeidet er allerede kommet svært langt, med støtte fra Innovasjon Norges ordning for bedriftsnettverk. Mjøskjøtt skal bli en mest mulig bærekraftig storfeproduksjon. Dyra får kraftfôr basert på norske ingredienser og produsentene er blant de første til å ta i bruk landbrukets nye klimakalkulator. I tillegg er de piloter for det nye nasjonale dyrevelferdsprogrammet for storfe. I Mjøskjøtt-prosjektet deltar bønder fra sju gårder rundt Mjøsa, samt Strand Unikorn som prosjekteier, Nortura, Animalia, Ringsaker kommune og Innovasjon Norge.

Konseptet Mjøskjøtt

Ideen til prosjektet ble i 2015 opprinnelig trigget av en kombinasjon av den omdiskuterte bruken av importert soya- og palmeolje som ingrediens i kraftfôr og en kraftig underdekning av norsk storfekjøtt. Det ble tydelig at Mjøsregionen hadde et uforløst potensial med betydelig kjøttproduksjon og ressurser, men få sterke merkevarer med lokal forankring. Landbrukskontoret i Ringsaker og Strand Unikorn tok initiativ til et forprosjekt, og sammen med fabriksjefen på Nortura Rudshøgda og en liten gruppe engasjerte lokale storfeprodusenter, ble prosjektet innvilget støtte fra Innovasjon Norge. Konseptet i Mjøskjøttprosjektets fase 1 var at storfe fra lokale produsenter ble føret på en høy andel lokalt produsert grovfôr, minst 70 % inklusive beite, og kraftfôr med over 90 % norske råvarer. Kraftfôret inneholder alkalisk korn og produseres hos Strand Unikorn, og dyrene slaktes lokalt ved Rudshøgda.

Prosjektet er nå i sin tredje og siste fase, som

er planlagt avsluttet ved utgangen av 2021. Siden prosjektets spede start i 2015 har samfunnsbildet endret seg betraktelig, og rødt kjøttets omdømme er under stadig økende press. Det opprinnelig lokale og kortreiste konseptet er utvidet til å omfatte bærekraft i et helhetlig perspektiv, med dyrevelferd og klima som viktige pilarer. Prosjektgruppen har stor tro på at alle disse elementene vil gi Mjøskjøtt verdifulle kvalitetsegenskaper og stor konkurransekraft i dagens og fremtidens marked.

Mange utfordringer

Underveis i prosjektet har det vært mange utfordringer. Man har hatt ambisjoner om å nå forbrukerne både gjennom dagligvare- og proff-markedet, men det har vist seg vanskelig å få gjennomslag hos de store kjedene. Nortura Proff har ansvar for salg til kantiner, hoteller, restauranter etc. og har lenge hatt kontakt med sentrale aktører i dette markedet, og de har vist stor interesse. Det ble derfor besluttet å konsentrere innsatsen mot proffmarkedet i første omgang, for å gjøre Mjøskjøtt kjent og etterspurt.

Nortura planla lansering våren 2020, med en prelanisering på messen Smak tidlig i mars. Alle vet hva som skjedde noen dager senere: De fleste kantiner, hoteller og restauranter stengte eller reduserte virksomheten betydelig. Mange i Proff ble permittert, eller ble vikarer på Norturas produksjonsanlegg. Etter hvert som man innså at dette kom til å bli langvarig, men at samtidig ble varslet lettelselser i en del av tiltakene, begynte Proff så smått å ta opp aktiviteten mot kundene – én etter én, ingen store arrangementer som de ellers har pleid å gjennomføre. Siden det fortsatt er strenge tiltak i hovedstadsområdet, har det vært nødvendig å legge om markedsføringsarbeidet dette siste året. Aktiviteten er så høy og intens som situasjonen tillater.

Kraftfôr på norske råvarer

For at dyra skal fungere best mulig på et kraftfôr med norske råvarer, må det brukes en konsentrert alkalisk kornråvare i blandingene. En viktig ingrediens som brukes til produksjon av denne råvaren måtte tidligere importeres med en betydelig tollsats, noe som medførte et mer kostbart kraftfôr. Etter at forsøkene på å få redusert tollsatsen ikke lyktes, valgte Strand Unikorn å inngå en avtale om lisensproduksjon i Norge. Dette krevde en del omlegging og ombygging hos Strand, men har medført at enda mer av verdiskapin-

Foto: Siv Sandberg Holter

Mjøskjøttbønder Bent Are Wollan og Anborg Solberg.

gen i Mjøskjøtt skjer lokalt. Alka Müsli og Alka Ultra er fullverdige kraftfôr, hvor det ikke er behov for brasiliansk soya, palmeolje eller andre importerte protein- og karbohydratråvarer for å oppnå et fôr som fungerer godt selv til dyr med høy tilvekst.

Helhetlig bærekraft

– dyrevelferd og lokale ressurser

Bærekraft er mye mer enn CO2-fotavtrykk, og prosjektet ønsker å demonstrere dette i praksis.

Bøndene bak Mjøskjøtt er med i utviklingen av et nasjonalt dyrevelferdsprogram for storfe. Målet med programmet er å sikre at dyrene vi får melk og kjøtt fra har hatt et godt liv. Mjøskjøttprodusentene har allerede krav til løsdrift, beite, ekstra rådgivning og oppfølging, og deltar som piloter for utprøving av det nye dyrevelferdsprogrammet. Det er god økonomi i å ha friske og tilfredse dyr på gården.

Mjøskjøttprodusentene gjør flere tiltak for å holde klimautslippene nede, og når landbrukets nyutviklede klimakalkulator i disse dager har modulen for ammekyr klar til testing, er våre produsenter blant de første til å ta den i bruk. Klimakalkulatoren er et digitalt verktøy som gir bøndene oversikt over utslipp og hvilke muligheter som finnes, både for å redusere utslipp og binde karbon på gårdsnivå. På denne måten kan det enkelte gårdsbruk optimalisere driften for å redusere sitt klimaavtrykk.

Med lokalprodusert kraftfôr på norske råvarer, beiter og grovfôr i nærområdet samt kort vei til slakteriet på Nortura Rudshøgda, er Mjøskjøtt kortreiste, bærekraftige produkter av god norsk kvalitet. Vi tror at Mjøskjøtt vil bli godt mottatt i markedet når samfunnet langsomt nærmer seg «normalen» igjen.

Registrerte naturtyper på landbruks-eiendommer – til nytte eller besvær

Av **SIGRUN SIGURJONSDOTTIR**
Ringsaker landbrukskontor

Det er mange grunneiere som i forbindelse med søknad om tiltak på sin eiendom oppdager at det er registrert en eller flere naturtyper som kommer i konflikt med det omsøkte tiltaket.

Kartlegging av naturtyper i Innlandet kom i gang i 1999 og ble den gang utført etter DN-håndbok 13. De aller fleste naturtype-registreringene i Naturbase i dag er kartlagt etter denne metoden. Fra 2015 har de fleste naturtyperegistreringene blitt kartlagt etter Natur i Norge (NiN) metodikken. Naturtyper kartlagt etter DN-håndbok 13 ble verdikategorisett (A-, B-, og C-verdi) mens NiN metoden er kun et system for klassifisering og inndeling av natur.

Målet med kartleggingen er å få på plass god stadfestet informasjon om naturen til bruk iblant annet arealplanleggingen. Det vil kunne bidra til at det er lettere å ta hensyn til naturen tidlig i slike prosesser. I tillegg kan det bidra til mer effektivitet og forutsigbarhet.

For å belyse noen problemstillinger rundt registrerte naturtyper på landbrukseiendommer ble Statsforvalteren i Innlandet kontaktet. Suzanne Wien og Victoria Marie Kristiansen har besvart følgende spørsmål på vegne av Statsforvalteren.

Hva er NiN?

NiN står for Natur i Norge og er et system for å kartlegge norsk natur. I den kartleggingen som foregår i regi av Miljødirektoratet, kartlegges kun naturtyper som er truet. Målet med kartleggingen er å framskaffe et godt naturfaglig kunnskapsgrunnlag til bruk i forvaltningen av norsk natur.

Varsling ved oppstart av kartlegging

Statsforvalteren varsler at det skal gjennomføres kartlegging via brev som sendes til berørte grunneiere. Dette sendes ut så snart det er avklart hvilke områder som skal kartlegges det enkelte året, som regel i løpet av mai måned. I tillegg legges det ut informasjon på våre nettsider og det annonseres i relevante aviser. Grunneier må selv ta kontakt med oss og be om å få varsel ved oppstart av selve kartleggingen i felt, dersom de ønsker det i tillegg. Kontaktpersoner og annen relevant informasjon er beskrevet i brevet som Statsforvalteren sender ut.

Varsling ved funn

Registreringene legges ut i nettbaserte databaser, som www.naturbase.no. Her kan hver enkelt grunneier selv gå inn, søke opp sin eiendom, og finne resultatene av kartleggingen. Det er Miljødirektoratet som er ansvarlige for kvalitetssikring av kartleggingen og tilgjengeliggjøring av registreringene på nett, og dette skjer som regel i løpet av vinteren/våren etter at kartleggingen er gjennomført. Dersom det blir registrert forekomster av utvalgte naturtyper på en eiendom vil grunneier få informasjon om dette i tillegg, i form av et eget brev. Utvalgte naturtyper er særlig viktige å ta vare på, og de har en ekstra beskyttelse gjennom en forskrift hjemlet i naturmangfoldloven. I Innlandet gjelder dette naturtypene slåttemark, slåttemyr, hule eiker, kalklindeskog, kalksjøer og åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone.

Søknad om tiltak i områder med registrert naturtype

Grunneier søker kommunen på vanlig måte. Kommunen vil så bruke kartleggingen som en del av det kunnskapsgrunnlaget de legger til grunn ved sin avveining av om tiltaket skal tillates, eller ikke.

Konsekvenser for grunneier

Dersom det er store nok naturverdier registrert vil dette kunne ha betydning for om tiltak tillates eller ikke. Dette må vurderes i hver enkelt sak. Dersom det er kartlagt forekomster av utvalgte naturtyper på en eiendom, har disse (som tidligere nevnt) en ekstra beskyttelse gjennom en forskrift hjemlet i naturmangfoldloven. Dette medfører at det er meddeplikt for alle tiltak som kan endre/ødelegge forekomsten av en utvalgt naturtype.

Hva er konsekvensen for en grunneier hvis en naturtype har blitt ødelagt

Dette er et sammensatt spørsmål. Aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven vil kunne komme til anvendelse dersom en naturtype har blitt ødelagt. Det vil imidlertid være mange faktorer som spiller inn her, bl.a. hva som er årsaken til ødeleggelsen, om naturtyperegistreringen var tilstrekkelig kjent for grunneier i forkant, hvilken naturtype er ødelagt, hvor truet er naturtypen, hvor verdifull enkeltregistreringen er m.m. Det må altså gjøres en vurdering av om grunneier har gjort det som er rimelig å forvente for å hindre ødeleggelse av naturtypen. Eksempelvis vil naturtyper som krever skjøtsel, f.eks. slåttemarker, naturbeitemarker, hagemarker o.l., miste sine naturverdier ved at hevd opphører og de grov igjen. I slike tilfeller vil det ikke være noen konsekvenser for grunneier. Dersom det derimot hogges et område med gammel-skog, uten at det er gitt tillatelse til dette på forhånd, vil aktsomhetsplikten kunne slå inn.

Kan registreringen ha noen fordeler for grunneier

Ja, grunneiere som får verdifulle naturtyper registrert på sin eiendom, kan søke om midler for å ta vare på disse naturtypene etter flere ordninger. Det kan gis tilskudd både til skjøtsel og vedlikehold, restaurering, tilpasset bruk på arealer som inngår i drifta av landbruksforetak, gjerding m.m.

Naturtyper i Gardskart

Landbrukskontorene anbefaler grunneiere å bruke Gardskart (gardskart.nibio.no) for å orientere seg om eventuelle registreringer på sin landbrukseiendom. På menyen til venstre på nettsiden kan dere huke av for Naturtyper, både registrert ved DN-håndbok 13 og NiN. Klikk på lokaliteten i kartet og få fram informasjonen som er registrert. Ta gjerne kontakt med landbrukskontorene hvis dere har spørsmål angående registrerte naturtyper.

Med søkelys på vår psykiske helse

Av **LARS GØRAN KLETHAGEN**
Ringsaker kommune

En bonde har et stort ansvar hver eneste dag. For alle bønder kan det oppstå en situasjon eller en enkelthendelse som gjør at det er vanskelig å håndtere alt alene.

Bondeyrket kan til tider by på mange utfordringer. Klimatiske forhold som mye nedbør, lange tørkeperioder, snøtunge tak og økonomi kan føre til store utfordringer og bekymringer for den enkelte. Selv den som er vant til alltid å finne en løsning i arbeidshverdagen kan bli utfordret. Hvordan kan dette påvirke den enkelte og dennes nærmeste? Påvirkes nattesøvnen, er det vanskelig å legge fra seg bekymringene? Kan den som vanligvis er sindige og tålmodig kjenne at lunta blir kortere og sinne er rett bak? Hvordan er det med konsentrasjonen når tung redskap skal håndteres? Følelsen av å ikke å orke, at det som før var en selvfølge føles uoverkommelig. Blir det så håpløst at det i ytterste konsekvens går utover dyrevelferden?

Psykisk helse og rustjeneste – Ringsaker kommune- er en del av prosjektet «Bondens Nettverk». Landbrukskontoret har ledet prosjektet og i tillegg har faglag og veterinær vært med i prosjektgruppa. Hovedfokus for prosjektet har vært å sette psykisk helse i landbruket på dagsorden for å øke kunnskapen om psykisk helse for bønder, nettverket – og samtidig gjøre det lettere å be om hjelp tidlig.

Det er slik at ca halvparten av Norges befolkning i løpet av et livsløp vil oppleve symptomer på psykisk uhelse som gir utfordringer for den enkelte i hverdagen. Disse psykiske utfordringene er ofte av en slik art at de kan gå over av seg selv eller de kan forsvinne med relativt enkle grep. Hvis de derimot ikke gjøres noe med og plagene får lov til å utvikle seg videre kan den totale symptombelastningen bli så stor at tilstanden etter hvert går over til å bli en psykisk lidelse. Vi snakker da om tilstander som ofte krever utredning hos spesialister og behandling over lengre tid.

Når vi snakker om denne psykiske uhelsen som så mange av oss vil kunne kjenne på gjennom et liv så er ofte det mest fremtredende den angst og sårbarhet som er til stede som en naturlig del av alle menneskers liv. Hvor går grensa for den enkelte? Hva er naturlig å «stå ut»? Dette finnes det ikke noen enkle svar på – utover at det er høyst individuelt.

Med relativt enkle grep kan vi alle som medmennesker bidra til å forebygge psykiske plager og generelt fremme en god psykisk helse. Det ligger i menneskets natur at det «å bli sett» og få muligheten til å snakke med noen om sine utfordringer vil for de fleste være nok.

Hvordan styrke vår psykiske helse?

Alle har en psykisk helse og denne trenger å bli stelt med på lik linje med vår fysiske helse. Det er slik at vanene våre i stor grad påvirker vår psykiske helse. På samme måte som du med små grep kan styrke den fysiske helsa, kan små grep også styrke den psykiske helsa

Knytt bånd – Vi mennesker er sosiale vesener, og vi trenger hverandre for å føle tilhørighet og mening. Noen trenger mange, noen trenger få, men alle trenger noen.

Å ha et nettverk av mennesker rundt oss, noen vi kan dele livet med og hente støtte fra, gjør at vi føler oss tryggere og gladere. Derfor er det viktig å knytte sosiale bånd til andre. Venner, kolleger, familie og lokalmiljø utgjør en slags grunnmur i livet, og den bør vedlikeholdes.

Vær aktiv - Å være fysisk aktiv er godt for kroppen og gjør at du føler deg bra. Økt fysisk aktivitet betyr ikke at du må svette, investere i spesielle klær eller melde deg inn i et treningsstudio, men det er helsebringende om du klarer å «ta i så det svir» innimellom.

De som er aktive sammen med andre, opplever at det sosiale bidrar til økt trivsel og godt humør. Utendørsaktiviteter gir frisk luft og sollys, og det kan redusere stress, øke energinivået og virke positivt både på livskvalitet og søvn.

Det er fint om du har en aktivitet eller flere som du virkelig har glede av, og som er en naturlig del av hverdagen din. Det kan også være mye glede og livskvalitet i alt fra å spille brettspill eller drive med håndarbeid, til å delta på et kurs.

Vær oppmerksom - Øv deg på å være oppmerksom og legge merke til det som er rundt deg. Bruk øyne, ører og nesa aktivt. Å legge merke til noe vakkert eller uvanlig kan gi glede og en følelse av å være mer til stede i livet. Se på omgivelsene rundt deg, hvordan naturen endrer seg, og legg merke til det fine ved mennesker du møter.

Fortsett å lære - Å lære seg nye ting gir glede og stolthet. De som fortsetter å lære og utfordre seg selv sier oftere at de kjenner seg optimistiske og har håp og selvillit. Å sette seg mål og nå dem gir en god mestringsopplevelse. Og målene trenger ikke å være kjempehøye.

En bonde har et stort ansvar hver eneste dag. For alle bønder kan det oppstå en situasjon eller en enkelthendelse som gjør at det er vanskelig å håndtere alt alene. Da kan man få hjelp!

Vi er tilgjengelig for deg – ta kontakt med en av oss!

LANDBRUKSKONTORET
v/Stein Inge Wien - tlf 480 92 874

VETERINÆRVAKTA
v/ Syver Kyllingstad - tlf 480 98 770

PSYKISK HELSE, KOMMUNEN
(8-15.30) - tlf 62 33 52 20

FOR ØYEBLIKKELIG HJELP:

BRANN 110 – POLITI 112 – SYKEHUS 113 – LEGEVAKT 116117

Ringsaker
kommune

Helgøya som utvalgt kulturlandskap

Av **GERD LODDEN SOLBERG**
Ringsaker landbrukskontor

Helgøya er valgt ut fordi det har et særegent jordbrukslandskap med store biologiske og kulturhistoriske verdier.

Helgøya er ei typisk lavlandsbygd med et moderne jordbruk. Det dyrkes korn på en stor andel av arealet, men det er likevel mangfoldet innen jordbruket som gir øya særpreg. Her er småfe, storfe og fjørfe, korn, potet, frukt- og bær, gras, litt grønnsaker og bier. Det er registrert steinalderbosettinger på øya. De eldste gardene ble ryddet i eldre jernalder, og vi finner kulturspor fra ulike epoker fram til i dag. Helgøya er et område som også representerer storgårdsmiljøet på Østlandet. Mange husmannsplasser og arbeiderboliger som historisk er knyttet til gårdene, viser også en del av denne historien. Området er kalkkrikt, og vi finner gamle kulturmarkere som er i bruk, - og beite- og slåttemark som fremdeles bærer preg av tidligere tiders bruk. Samtidig setter nye driftsmåter i landbruket sitt preg på landskapet.

Jordbrukets kulturlandskap er viktig for menneskers identitet og tilknytning. Kulturlandskapet gir en ramme for satsing på kultur, lokal mat, friluftsliv, bosetting og turisme, og er leveområde for mange plante- og dyrearter. Helgøya er et populært reisemål for mange, og mye er allerede gjort for å tilrettelegge for opplevelser, rekreasjon og friluftsliv om du vil ta turen ut.

Statusen som et utvalgt kulturlandskap gir foretak og privatpersoner knyttet til Helgøya en mulighet til å søke om midler som ivaretar denne helheten. For 2021 er det bevilget kr 1 050 000. Det kan søkes tilskudd til tiltak i det Utvalgte kulturlandskapet som sikrer verdier knyttet til landskap, biologisk mangfold,

kulturminner og kulturmiljøer, herunder sikre langsiktig skjøtsel og drift. Det er utarbeidet retningslinjer for tildeling av midler. Søknadsskjema ligger på Altinn. Landbrukskontoret er behjelpelig i søknadsprosessen.

På nettsiden til statsforvalteren kan du lese mer om utvalgte kulturlandskap i Innlandet, og kanskje det frister å legge ferieturen til ett av stedene!

Utvalgt kulturlandskap

Det er til sammen 46 utvalgte kulturlandskap i Norge. Landskapene er valgt ut fordi de er særegne jordbrukslandskap med store biologiske og kulturhistoriske verdier, skapt av mennesker i samspill med naturen gjennom generasjoner. Særpreget blir tatt vare på gjennom fortsatt drift, skjøtsel og vedlikehold av områder over hele landet. Folkene som lever her tar vare på naturmangfold, kulturhistorie og jordbruksdrift gjennom både tradisjonelle bruksmåter og vår tids bygdeliv. Støtte fra myndighetshold skal bidra til at disse verdiene blir med oss inn i framtida. Utvalgte kulturlandskap er natur, kulturarv og levebrød samla i et felles gode for samfunnet.

Urbant landbruk i Hamar

Av **JØRN-R. FOLLUM**
Hedmarken landbrukskontor

Hamar kommune ønsker å satse på urbant landbruk. Urbant landbruk kan deles i to hovedområder; urban dyrkning og bynært landbruk. Urban dyrkning vil kunne omfatte dyrkning av grønnsaker, frukt og bær til egen bruk, og som en berikelse for innbyggere i de urbaniserte områdene. Dette gir innbyggerne mulighet til å ta del i eller på annen måte bli knyttet til produksjon av mat i sitt nærmiljø.

Bynært landbruk vil omfatte næringsmessig utøvelse av jordbruk som foregår i tett nærhet til de urbaniserte områdene.

I kommuneplanen til Hamar er et av hovedmålene at Hamar kommune i 2030 skal være en bærekraftig kommune hvor det er lett å leve miljøvennlig. I kommunedelplan for miljø og klima er det bl.a. definert mål knyttet til kulturlandskap og biologisk mangfold. Disse målene inneholder bl.a. ønsket om mer insektsvennlige beplantninger og omdisponering fra plen til eng, samt at man ønsker å stimulere til parsellhager.

utvikle et undervisningsopplegg. Naturskolen er også samarbeidspartner for et dyrkningsprosjekt i regi av Lunden skole.

I 2020 ble det produsert og solgt 30 kg honning fra den ene bikuben på kulturhustaket i Hamar. I løpet av våren skal det etableres tre kuber til.

I forbindelse med utarbeidelse av ny sentrumplan arbeides det med å kartfeste pollinatorpassasjer i Hamar tettsted. I sentrumplanen vil det bli satt av hensynssoner som skal sikre det biologiske mangfoldet generelt og pollinatorer spesielt. Samtidig skal korridorer i hele tettstedet kartfestes og tenkt innarbeidet ved revisjon av kommuneplanens arealdel.

I Triangelparken i Hamar sentrum har det i løpet av 2020 blitt etablert en mathage. Målet med hagen er å skape en sosial møteplass og en arena for å lære om dyrking. Hagen skal ha et mangfold av vekster som også inkluderer gamle og sjeldne sorter, samt insektsvennlige planter.

Alle de ulike aktivitetene i prosjektet krever koordinering, og det vil i 2021 arbeides med å få på plass en egen prosjektleder

Foto: Tuva Myklestad

Sykkelopplevelser i et levende kulturlandskap

Av **GERD LODDEN SOLBERG**
Ringsaker landbrukskontor

Sykling er for alle! For store og små, for trente og utrente. Ta med en venn eller hele familie. Ta deg tid til å sykle langsomt i kulturlandskapet, nyt utsikten, kjenne lukten av blomster i vegkanten og stoppe når du har lyst.

Et levende landbruk er den viktigste årsaken til det varierte kulturlandskapet rundt Mjøsa. De rike naturkvalitetene skyldes geologiske prosesser og klimaskiftninger gjennom millioner av år. Tidlig bosetting og landbruk gjennom flere tusen år har etterlatt seg spor i form av mange kulturminner. Dagens landbruk har lange tradisjoner som setter sitt preg på området, og kan by på mange gode sykkelopplevelser i kulturlandskapet.

Nes- og Helgøya Bondelag har valgt ut fine sykkelruter på Nes og Helgøya i det flotte kulturlandskapet, og har kartfesta disse slik at du kan få de beste opplevelsene på turen. Vær oppmerksom på at rutene ikke er skiltet så ta med et kart eller last ned ruta på mobiltelefon. **Se mjossykling.no** eller søk på mjossykling. På denne nettsida finner du masse god og praktisk informasjon om sykkelrutene, historie knyttet til området og hvor det er mulig å få kjøpt sykkelkart dersom du ønsker det. Aktuelle turer som kan anbefales:

Foto: Øyvind Wold

Sykkelopplevelser i kulturlandskapet. Bilde fra Mjossykling.no

- Brumunddal –Helgøya.
Start: P-plass i Brumunddal sentrum.
Sykkeltid: ca. 5 timer T/R
- Den store Nes runden.
Start: Ringsaker kirke. Sykkeltid: ca. 4 timer
- I Prøysens rike.
Start: P-plass ved Mjøsa Feriepark.
Sykkeltid: ca. 2 timer
- Lille Helgøya Rundt.
Start: P-plass ved Helgøya kirke.
Sykkeltid: 50 min
- Helgøya rundt.
Start: P-plass ved Helgøya båthavn (Sund),
Sykkeltid: ca. 1,5 time
- Lille Nes Tråkk.
Start: Parkering i Tingnes,
Sykkeltid: ca. 2 timer

Det er plassert ut infotavler på 5 ulike steder som forteller om det du ser i nærheten, og mer info finner du ved å bruke QR-kodene på tavlene. Du finner infotavler ved Campingplassen Mjøsa Ferie og Fritid, Gaupen skole, Kiwi på Stavsjø, Tingnes sentrum, og Helgøya båthavn. Disse stedene er også gode utgangspunkter for sykkelturene.

Sykkelopplevelser i kulturlandskapet med nettside og tilrettelegging er støttet med SMIL-midler.

Infoboks:

Mjossykling.no synliggjør fine tursykelveger som en avstikker fra Mjøstråkk. Sykkelrutene på sykkelkartet fører forbi severdigheter

- unngår de mest trafikkerte bilveiene
- viser de vakreste utsiktspunkt
- er både asfalt- og grusveger
- retter seg mot tursyklister

Foreløpig er det kun Nes & Helgøya som er synlig her. Etter hvert vil flere områder bli inkludert. Alle anbefalte sykkelveger er tilknyttet Mjøstråkk (langdistanse-sykelveg nr. 7).

Foto: Rene Dekker

Utsikt fra Rundehaugen. Bilde fra Mjossykling.no

Planer om å nydyrke – husk å søke i god tid!

Av **KARL OWREN**
Hedmarken Landbrukskontor

Har du planer om å dyrke opp skogareal, innmarksbeite, åkerholme eller åkerkant eller anna areal på eiendommen din, må du huske å søke om tillatelse.

All opparbeiding av udyrka areal til fulldyrka mark eller overflatedyrka mark regnes som nydyrking og er derfor søknadspliktig etter forskrift om nydyrking.

Når du skal søke om tillatelse til nydyrking til kommunen, må et eget søknadsskjema som finnes på hjemmesida til Landbruksdirektoratet eller kommunen brukes.

Når ferdig utfylt søknad sendes inn er det viktig å passe på at følgende er med;

- Kart som viser det planlagte nydyrkingsareal, området rundt og atkomsten til arealet + plassering av steinrøys(er).
- Plan for drenering, hvis det må til på arealet.
- Plan for drifta av nydyrkingsarealet.
- Kort redegjørelse for hvilke økonomiske

og driftsmessige fordeler nydyrkingen vil gi.

Saksbehandlingstid på en søknad er minimum 6 uker og ofte lengre. Dette skyldes ofte behov for befaring på barmark og at kommunen er pliktig å sende søknaden på høring til;

- Innlandet fylkeskommune på grunn av kulturminner og vassdrag
- Statsforvalteren i Innlandet hvis tiltaket berører vesentlige natur- og kulturlandskapsverdier
- NVE hvis tiltaket har innvirkning på vassdrag
- Bane Nor, hvis tiltaket har innvirkning på jernbanen
- Statens vegvesen/Innlandet fylkeskommune hvis tiltaket har innvirkning på fylkes- og riksveger

Av og til kan planene gjøre at det er behov for tillatelse etter anna lovverk, slik som plan og bygningsloven, vannressursloven, jernbaneloven med mer. Kommunens saksbehandling av søknaden etter forskrift om nydyrking vil gå raskere om søker har innhenta disse på forhånd, ellers så vil vi bare be om at de innhentes, når det er nødvendig, før vi fortsetter vår saksbehandling.

Tilkjøpte masser – ønsker du å bruke tilkjørte masser for å gjøre nydyrkingsarealet enda mer egnet til dyrka mark, har kommunene i Innlandet i 2020 fått beskjed fra Statsforvalteren i Innlandet at dette er søknadspliktig etter plan og bygningsloven.

Hvis du har slik planer anbefales det å ta kontakt med landbrukskontoret eller byggesaksmyndighetene for mer informasjon/veiledning i forhold til søknadsprosess og hva som kreves av opplysninger.

Stortinget vedtok i 2019 at dyrking av myr i utgangspunktet er forbudt. Det er noen få unntaksregler for dette og hvis du går med planer om å dyrke myrreal anbefales det å ta kontakt med landbrukskontoret før du begynner å planlegge tiltaket. Slik at det kan avklares om tiltaket kommer innunder unntaksreglene eller om søknaden etter all sannsynlighet bare må avslås.

Uansett, husk å søk hvis du planlegger å nydyrke og ta kontakt med landbrukskontoret hvis du har behov for mer informasjon/veiledning i forhold til din søknad.

Hvordan står det til med brannrisikoen?

Av **TOMMY SIMENSEN**
Leder forebyggende, Ringsaker brannvesen

Er det lenge siden dere foretok en brannrisikovurdering?

Hva kan ta fyr? På komfyren oppstår de hyppigste branntilløpene, dernest er det elektrisk utstyr for øvrig. Det å sikre slikt utstyr med tidlig deteksjon og varsling, og eventuell automatisk strømkutt, vil kunne stoppe de aller fleste branntilløp. For slike branntilløp oppstår gradvis over noe tid.

Det å kjenne etter den karakteristiske lukten av varmpåvirket plast og printplater gir et visst forhåndsvarsel. Ikke fall til ro, før årsaken til lukten er avdekket.

El tilsynet har som intensjon om å foreta kostnadsfritt tilsyn med el.anlegg på landbruk med dyr. hvert 5. år. Hvert 12. år på landbruk uten dyr. Har det gått lenger tid enn det, kan man forespørre om slikt tilsyn. Men tilsynets hyp-

Foto: Ringsaker kommune

pighet er også basert på risiko og kan derfor variere. Tilsynene avdekker ofte feil og mangler, som eier må utbedre. Elvia representerer det lokale el. Tilsyn (DLE) i vårt distrikt.

Informasjon og tips, kan dere finne på www.elsikkerhetsportalen.no.

Hvordan håndtere situasjonen ved branntilløp.

Har du rømnings- og slukkeutstyr? Mange eldre våningshus har soverom i 2-etasje. Branntilløp fyller ofte trappeløpet med giftig røyk i løpet av kort tid, og det kan hende den alternative «hoppehøyden» fra vinduet ned til bakkeplan er innenfor forskriftskravet som er maksimalt 5 meter. Men er det greit for deg

og din familie? Rømningsstiger kan monteres, som en skinne på veggen, og felles ut til en stige på kort tid. Det er viktig at det blir ord på dette.

Rømning for husdyr, bør også tilrettelegges, med passende bredde og med tilgjengelige hjelpemidler for å få ledet dyra ut.

Hageslanger og høytrykkspykere som brukes til hagevanning og renhold er også egnet til å slukke branntilløp. Det er viktig at det er gjennomtenkt og tilrettelagt slik at det er tilgjengelig ved branntilløp, sånn at de kan benyttes fra dør- og vindusåpninger, uten å trenge langt inn i røykfylte rom.

Håndslukkerapparater må være lett tilgjengelig og bør kontrolleres periodevis.

Landbrukets brannvernkomité på nettstedet www.LBK.no har mye god informasjon. Ellers anbefales det å besøke vår Facebook side for å få flere tips og bli bedre kjent med oss. <https://www.facebook.com/Ringsaker-brannvesen>.

Flytting av matjord – erfaringer ved nydyrking

Av **ANDREAS KARLSEN**
Ringsaker landbrukskontor

Knut Jørgen Stramrud driver gård ved grensen til Hamar, mellom Gålås og Vennkvem, med 270 daa korn, og produksjon av gris (purker og smågris). Han har nydyrket ca 75 daa de siste årene, og er i gang med ca 42 daa til når dette skrives.

I forbindelse med nedbyggingen av tidligere jordbruksareal ved etableringen av Åker næringspark i Nydal, stilte kommunen krav i reguleringsbestemmelsene for området at matjorda fortrinnsvis skulle tilbakeføres til jordbruksareal etter gjeldende retningslinjer for flytting av matjord i samråd med landbrukskontoret i Ringsaker. Det ble stilt krav om at det ble lagt frem en plan for hvordan matjorda skulle disponeres. Det var en målsetting at matjorda skulle benyttes i forbindelse med nydyrking eller som nødvendig jordforbedring. Knut Jørgen så da muligheten til å kunne få et ca 30 daa stort område som har vært masseuttak til å bli fulldyrket areal. Arealet ble planert godt, og alle ujevnheter fjernet. Så ble om lag 9450 kubikk med

matjord kjørt på, og jevnet utover i et ca 40-50 cm tykt lag. Kostnaden for selve jorda, var kr. 10 pr kubikk tilkjørt.

De erfaringene Knut Jørgen har gjort seg er gode, men han påpeker noen viktige faktorer for å lykkes:

Hvis det som skal flyttes, er godt etablert matjord av god kvalitet, er det stor sjanse for å få god effekt der den flyttes til. Det meste han fikk var veldig god matjord, men noe hadde et høyere leirinnhold, og det var synbar forskjell i jordstruktur og innhold av organisk materiale.

Det må gjøres et godt grunnarbeide der jorda skal fordeles, og underlaget må være slett og fritt for stein og ujevnheter av betydning. Matjorda bør fjernes av en dyktig entreprenør, som klarer å «skrelle av» det som er etablert matjord, ikke for langt under det som har vært plogsjiktet. Man bør ta jordprøver av den tilkjørte jorda, og se om det f.eks. er behov for kalking.

Fordelen med å bruke etablert matjord, er at man kommer raskt i gang med gode avlinger. Man får raskt en bedre jord enn annen nydyrking, der man starter «på nytt». Jorda har bedre struktur, og høyere innhold av orga-

Foto: Øyvind Håland, Ringsaker landbrukskontor

nisk materiale. Men det er mye jobb, spesielt knyttet til transport, planering og fordeling. **Men mindre enn ved ordinær nydyrking.** Største jobben er å jevne underlaget, og fjerne stein, røtter, etc. Lassene tippes utover og jevnes godt ut – dette er viktig for å få et jevnt matjordlag. En forutsetning er at man har et godt egnet areal for å komme utpå og kunne planere og berede grunnen. Og underlaget må ikke være for bløtt.

Knut Jørgen forteller at han hadde like gode avlinger i 2020 på det nydyrkede arealet, som på gamle jorder med gammel matjord som har vært dyrket i mange år.

Han er klar på at man må stille krav til utbygere når det blir nedbygd matjord, om å ta vare på matjordsjiktet og bruke det i nærheten hvis det er mulig.

Mannen med grøfteplogen

Av **OLE FREDRIK DÆHLI**
Ringsaker landbrukskontor

Sommeren 2020 startet Ragnar Lille-mæhlum med å grøfte opp igjen Stormyra som er beliggende på drøyt 500 m.o.h. i Nes og Veldre allmenning innenfor Brumund i Ringsaker. Det hele begynte i 1978 med planlegging av oppdyrking av Stormyra. Det Norske Myrselskap ble innleid for måling av dybde på myra og planlegging for

plassering av kanaler. Flere steder var myra mer enn 5 m dyp. Gran og kratt fra arealet ble ryddet i årene 1978-81. I 1980 dyrket Lille-mæhlum 40 daa med en stor Kronefres og Valmet 903 med firehjulstrekk og tvilling på alle hjulene. Kanalisering ble utført på hele det planlagte området med beltegående Hykraft med Hymas 41 traktorgraver bak. Hykraft hadde helbelter uten boggi og ble drevet med 110 HK Deutchmotor. Det er ei spesiell maskin som det skal være produsert 12 stykker av i alt i Norge. Sjelden er det tele på myra og helbeltene til Hykraft måtte kjøre på pakket snø for å komme frem da kanaliseringen ble utført. Innen utgangen av 1982 hadde Lille-mæhlum dyrket opp 370 daa med jord. Stormyra ble drenert med rådalshjul og alt areal var ferdig systematisk drenert i 1983 med 9 m mellom grøftene.

Myra har sunket en del siden oppdyrking og drift i mange år. De gamle grøftene fungerer brukbart med få unntak. Likevel velger Lille-mæhlum å drenere opp igjen hele myra. Det ble innvilget tilskudd til drenering av 260 daa i første omgang. Ragnar Lille-mæhlum gikk til innkjøp av grøfteplog med laser hvor han drar opp grøftene snorrett mellom de gamle grøf-

tene fra 1980-tallet. Drensrørene blir lagt på om lag 100 cm dybde. Høsten 2020 ble det lagt ca. 15.000 m med rør uten innleid hjelp. Det er ikke stein i myra, men det er lurt å ripe opp grøfta med plogen først for å ta opp røtter som ligger der. Deretter kjører Lille-mæhlum tilbake og legger rørene. Etter drenering blir jorda kalket, pløyd og skålharvet. Våronna er vanligvis siste uka i mai. Det legges opp til ei gjødsling og avling da det er vanskelig å få høstbar avling etter førsteslåtten. Vanligvis suppleres enga med direktesåing.

Vi spør; «Du er 74 år og leier stormyra hvor du produserer grovfôr for salg. Hva er det som driver deg og får deg til å holde på? Jeg synes Stormyra er et interessant prosjekt og at det er moro å drive og utvikle jorda sier Lille-mæhlum. Han liker å se plantene vokse og gro og har interesse av å skape og produsere. Skiftene er lange og rasjonelle og myra sliter lite på traktor og redskap. Selv om ingen i familien har planlagt å ta over drifta her på myra etter meg vil jeg holde på så lenge helsa holder og at jeg synes det er moro. Ellers holder Lille-mæhlum på som entreprenør og presset ca. 2.500 rundballer sommeren 2020.

Foto: Ole Fredrik Dæhli

Ragnar Lille-mæhlum er 74 år, leier og drenerer jord.

Verdt å vite...

Varsel – rutiner ved vilt påkjørsler

Ved vilt påkjørsler ring **Politiet 02800**. Du kan også ringe nødtelefonen 112. Har du kjennskap til den lokale fallviltordningen og deres mannskaper kan disse også kontaktes direkte.

Ansvarlig for dødt vilt ellers i veibanen eller på veikanten i Ringsaker, er NCC Roads A/S, som kan nås på tlf. 175 eller mobil 406 48 213. I Hamar, Løten og Stange er det Kolo Veidekke, tlf. 924 86 539.

Kontakt Mattilsynet

Bekymringsmelding og andre meldinger kan sendes via Mattilsynet hjemmeside www.mattilsynet.no, eller til postmottak@mattilsynet.no. Ønsker du å snakke med en ansatt i Mattilsynet, kan du ringe telefon til nr. 22400000. Be så om å få snakke med en person som jobber med det du kontakter Mattilsynet om (eksempelvis dyrevelferd storfe i Ringsaker).

Rovvilt – varslingstelefon (SNO)

Ringsaker: Olaf Tørudbakken, tlf. 950 31 065
Hamar, Løten, Stange: Rune Bjørnstad, tlf. 908 35 709
Rovviltkoordinator i Hedmark: Stein Arne Brendryen, tlf. 482 59 027

Gjennom hele året skal spor og synsobservasjoner av fredet rovvilt umiddelbart meldes rovviltkontaktene i regionen. Dette er viktig i forbindelse med bestandskartlegging av rovvilt. En god kartlegging av bestanden er avgjørende i forbindelse med tildeling av kvoter ved bl.a. lisensfelling. Dersom du ikke får kontakt med rovviltkontaktene i din kommune, prøv nabokommunen, rovviltkoordinatoren i Hedmark eller landbrukskontoret.

Telefonnummer veterinæravakt

Hamar, Løten, Stange	62 56 24 30
Ringsaker nord	480 98 770
Ringsaker sør	62 35 90 05 / 995 31 466

SMIL - elektronisk søknad og sluttutbetaling

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) søker du om via Altinn i et elektronisk søknadskjema. Søknadskjemaet finner du enten ved å gå inn på altinn.no og søke det opp eller ved å gå inn på Landbruksdirektoratet.no, her ligger det under ordninger for jordbruk. Landbruksdirektoratet har også en instruksjonsfilm som viser den elektroniske søknaden steg for steg.

For dere som har et ferdigstilt prosjekt og vil be om utbetaling av tilskudd gjøres også dette elektronisk. Dette gjelder også ved ønske om en delutbetaling. Landbruksdirektoratet har laget et rapporteringsskjema som er obligatorisk og skal sendes sammen med den digitale utbetalingsanmodningen. Rapporteringsskjema finner du på landbruksdirektoratet.no. Her finnes også brukerveiledning for søker i Altinn – digital utbetalingsanmodning. Husk på å sende med fakturaer og regnskap for prosjektet i tillegg til rapporten. Synes du det er vanskelig så ta gjerne kontakt med landbrukskontoret så hjelper vi deg!

**Glommen
Mjøsen
Skog**

Skaper verdier i skogen

Våre fagfolk kan skog. Gjennom å kombinere lokal kunnskap og digitale verktøy hjelper vi skogeieren med å øke skogens verdi – både nå og i fremtiden. Glommen Mjøsen Skog jobber for skogeierne og deler vår kunnskap med glede.

Ta kontakt for gratis befaring med en av våre skogbruksledere:

RINGSAKER:
Anders Flugsrud | 900 55 662
af@glommen-mjosen.no

FURNES:
Eivind Nordby | 476 03 609
eno@glommen-mjosen.no

LØTEN, VANG, HAMAR:
André Bråtesveen | 948 61 844
ahb@glommen-mjosen.no

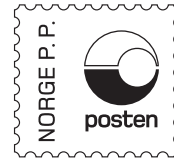

STANGE:
Ole Petter Storbråten | 905 05 659
ops@glommen-mjosen.no

SØKNADSFRISTER 2021

Dato: Søknadsfrist for:

- Åpen frist** Investeringsmidler fra Innovasjon Norge tradisjonelt landbruks- og tilleggsnæring, lån, fornybar energi i landbruket, vekstfinansiering, bedriftsnettverk for landbruket, bedriftsutvikling og investering i forbindelse med koronapandemien, omstillingsordning for produsenter av pelsdyr. På grunn av begrensede plasser og mange søkere på flere ordninger er det lurt å sende inn søknad tidlig på året. (Innovasjon Norge)
- Åpen frist** Tilskudd til avløsning v/sykdom mv. - frist 12 mnd. etter siste tilskuddsberettigede dag (Kommunen)
- Åpen frist** Tilskudd til drenering av jordbruksjord (Kommunen)
- Åpen frist** Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK), herunder ungsogpleie (Kommunen)
- 10. feb.** Midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak i forhold til rovviltskader (Statsforvalteren)
- 1. mars** Tillskudd til skogsbilveger (Kommunen)
- 1. mars** Tilskudd til tiltak i beiteområder (for beitelag og enkeltpersonforetak) (Kommunen)
- 15. mars** Produksjonstilskudd del 1. Husdyrtilskudd. Husk gjødslingsplan og plantevernjournal i vekstsesongen! (Kommunen)
- 15. apr.** SMIL (spesielle miljøtiltak i jordbruket) (Kommunen)
- 15. apr** UKL-midler, Helgøya Utvalgte Kulturlandskap (Kommunen)
- 1. aug** Klimatiltak i skog – tettere planting ved nyplanting og suppleringsplanting (Kommunen)
- 15. sept** Klimatiltak i skog – gjødsling av skog (Kommunen)
- 1. okt.** Tilskudd til skogsbilveger (Kommunen)
- 15. okt.** Regionalt miljøtilskudd (RMP) Tilskudd til regionale miljøtiltak herunder blant annet utsatt jordarbeiding og miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel (kommunen).
- 15. okt.** Produksjonstilskudd del 2. Husdyr, areal og vekster, dyr på beite og avløsertilskudd. (Kommunen)
- 31. okt.** Erstatning for avlingssvikt og erstatning for svikt i honningproduksjon. Landbrukskontoret må varsles straks du i vekstsesongen blir klar over at skade har skjedd eller kan oppstå (Kommunen)
- 1. nov.** Erstatning for tap av husdyr og tamrein til rovvilt (Statsforvalteren)
- 7. nov.** Klimatiltak i skog – tettere planting ved nyplanting og suppleringsplanting (Kommunen)
- 15. nov.** Tilskudd til organisert beitebruk (for beitelag) (Kommunen)
- 31. des.** Erstatning for katastrofetap i husdyrhold for tap av sau på beite (Kommunen)
Varsle Landbrukskontoret så raskt som mulig
- 2022** 10. januar 2022 er siste frist for å etterregistrere opplysninger om avløserutgifter, distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker, tilskudd til dyr på utmarksbeite, dyr solgt som livdyr (kylling, kalkun)

Returadresse:
Landbrukskontoret i Ringsaker
Postboks 14, 2360 Rudshøgda

Hva handler det om?

Det handler om lønnsom innovasjon, høy kvalitet og kostnadseffektivitet. Vi skal være markedets beste leverandør av korn, kraftfôr og øvrige driftsmidler til bonden. Det handler om mennesker og verdens viktigste yrke.

Det handler om produksjon av mat!

Fagkompetanse og utvikling

Vi ønsker å være en lokal leverandør med nærhet og verdiskapning der ressursene er. Vårt mål er å ha markedets beste fagrådgivere. Vi engasjerer oss aktivt i bondens hverdag.

Vår visjon er:

Alltid der for deg

Det prøver vi å etterleve hver eneste dag!

Innovasjon og produktutvikling er en del av vår hverdag. Vi øker norskandelen i fôret vårt og lanserer stadig nyheter i markedet.

Strand Unikorn AS

Postadresse: PB 103, 2391 Moelv
Besøksadresse: Strandveien 15, Moelv
Tlf: 62 35 15 00, post@strandunikorn.no
www.strandunikorn.no

Medlem i Norgesfôrkjeden

NORGESFÔR

Alltid der for deg